

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BENLİK KURGULARI VE OTANTİKLİĞİN ÖZGECİLİK
ÜZERİNDEKİ YORDAYICI GÜCÜNÜN İNCELENMESİ

Hazırlayan

Mustafa Kemal YÖNTEM

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı

Yüksek Lisans

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Tahsin İLHAN

TOKAT – 2013

BENLİK KURGULARI VE OTANTIKLIĞIN ÖZGECİLİK ÜZERİNDEKİ
YORDAYICI GÜCÜNÜN İNCELENMESİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 10 / 06 / 2013

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Doç. Dr. Recep KOCAK

Üye : Yrd. Doç. Dr. Tahsin İLHAN (Danışman)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Zehra Nur ERSÖZLÜ

İmza

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 31/ 05/ 2013 tarih ve 10/13 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Doç. Dr. Recep KOCAK

Mühür
İmza

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

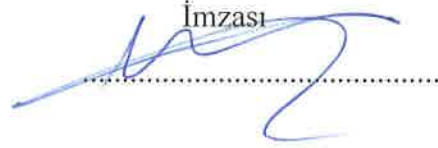
(10/06/2013)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Mustafa Kemal YÖNTEM

İmzası

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimin başlangıcından itibaren her aşamada beni sürekli yüreklendiren, motive eden hocam ve aynı zamanda tez danışmanım Yrd.Doç.Dr. Tahsin İlhan'a; yüksek lisans eğitimime ilk başladığımda benimle değerli tecrübelerini paylaşan, bana yol gösteren ve yine tez savunma jürimde bulunarak tezime katkı sunan Doç.Dr. Recep Koçak'a; tez savunma jürimde yapıcı eleştirileriyle tezimin son halini almasına katkı sağlayan Yrd.Doç.Dr. Zehra Nur Ersözlü'ye; eğitimime katkıda bulunarak bu tezin ortaya çıkmasını sağlayan bütün bölüm hocalarıma; her zaman desteklerini hissettiğim anneme, babama, ablalarım ve sevgili eşime teşekkür ederim.

10/06/2013

Mustafa Kemal YÖNTEM

CANIM KIZIM ZEYNEP NEHİR'E

ÖZET

BENLİK KURGULARI VE OTANTİKLİĞİN ÖZGECİLİK ÜZERİNDEKİ YORDAYICI GÜCÜNÜN İNCELENMESİ

**YÖNTEM, Mustafa Kemal
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı
Tez Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Tahsin İLHAN**

Bu çalışmanın amacı benlik kurguları, otantiklik ve özgecilik arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma yer alan katılımcılar 20–52 yaş aralığında ($\bar{X} = 33.5$; $S = 7.44$) 104 kadın ve 116 erkek olmak üzere toplam 220 kişiden oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında Otantiklik Ölçeği, İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği ve Özgecilik Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma grubundan toplanan veriler SPSS 15.0 istatistik programıyla analiz edilmiştir. Araştırmada öne sürülen problemleri cevaplamak için t- testi ve aşamalı doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre özgecilik puanları cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Bunun yanında, özgecilik düzeyinin gelişim dönemlerine ve derneklerde gönüllü faaliyet gösterip göstermeme durumuna göre farklılaştığı bulunmuştur. Orta yetişkinler genç yetişkinlere göre; derneklerde gönüllü faaliyet gösterenler, derneklerde faaliyet göstermeyenlere göre daha yüksek özgecilik puanına sahiptirler. Yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi bulgularına göre bireyci benlik kurgusu ve otantiklik, özgeciliği anlamlı şekilde yordamıştır. Ancak modele toplulukçu benlik kurgusu girildiğinde otantiklik ve bireyci benlik kurgusunun özgecilik üzerindeki yordama güçleri anlamsızlaşmıştır. Sonuçlar literatür ve kuramlar açısından tartışılmış, çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Benlik Kurguları, Otantiklik, Özgecilik, Bireyci Benlik, İlişkisel Benlik, Toplulukçu Benlik

ABSTRACT**AN INVESTIGATION OF THE PREDICTIVE ROLE OF THE SELF-
CONSTRUAL AND AUTHENTICITY ON ALTRUISM****YÖNTEM, Mustafa Kemal****Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı****Tez Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Tahsin İLHAN**

This study aims to investigate the relationships between self-construal, authenticity and altruism. Participants consist of 104 females and 116 males, aged ranged from 20-52 ($\bar{X} = 33.5$, $S = 7.44$). The Authenticity Scale, Relational, Individual, Collective Self- Aspects Scale and the Altruism Scales were used to gather data. The data was analyzed with SPSS 15.0 statistics program. T-test and Hierarchic Multiple Regression analysis were used to examine the research questions. Findings showed that altruism score did not differentiate with respect to gender, the difference altruism scores were significant in terms of development stages and whether or not they did voluntary work in charity association. In other words, middle age adults have higher altruism scores comparison to young adults' scores and participants who work in charity associations have higher altruism scores comparison to participants who don't work in charity associations. According to Hierarchic Multiple Regression analysis results altruism was predicted by individualistic self-construal and authenticity. However, when collectivistic self-construal entered the regression model, predictive powers of individualistic self-construal and authenticity were not significance on altruism. The results were discussed in terms of literature and theory, and several suggestions have been made.

Key Words: *Self-Construal, Authenticity, Altruism, Relational self type, Individual self type, Collective self type*

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1.GİRİŞ.....	1
1.1.PROBLEM DURUMU.....	1
1.1.1.Problem Cümlesi.....	5
1.1.2.Araştırmanın Alt Problemleri.....	5
1.1.3.Araştırmanın Önemi.....	6
1.1.4.Sınırlılıklar.....	8
1.1.5.Tanımlar.....	9
2.LİTERATÜR TARAMASI.....	10
2.1.ÖZGECİLİK.....	10
2.1.1.Olumlu Sosyal Davranış.....	11
2.1.2.Özgecilik ve Din.....	13
2.1.3.Özgecilik ve Ahlak.....	19
2.1.4.Özgecilik ve Empati.....	23
2.1.5.Özgecilik ve Kalıtım.....	25
2.1.6.Kuramların Özgeciliğe Bakışı.....	26
2.1.6.1. Psikanalitik Teori ve Özgecilik.....	26
2.1.6.2.Sosyal Bilişsel Teori ve Özgecilik.....	28
2.1.6.3.Özgecilik ve Pozitif Psikoloji.....	30
2.1.7.Özgecilik ve Sosyal Psikoloji.....	31
2.2.BENLİK KURGUSU.....	33
2.2.1.Benlik Nedir.....	34
2.2.2.Kültür Kavramı ve Kültürel Farklılıklar.....	34

2.2.3.Kültür ve Psikolojik Danışma.....	36
2.2.4.Benlik Kurguları.....	40
2.2.5.Benlik Kurguları ve Özgecilik.....	41
2.3.OTANTİKLİK.....	46
2.3.1.Otantikliğin Felsefi Temelleri.....	47
2.3.2.Otantikliğin Psikolojik Temelleri.....	48
2.3.3.Otantiklik ve Özgecilik.....	53
3.YÖNTEM.....	57
3.1.Araştırma Modeli.....	57
3.2.Örneklem.....	57
3.3.Veriler Toplama Araçları.....	59
3.3.1.Özgecilik Ölçeği.....	59
3.3.2.İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği.....	60
3.3.3.Otantiklik Ölçeği.....	61
3.4.Verilerin Toplanması.....	63
4.BULGULAR.....	64
4.1. Özgeciliğin Bağımsız Değişkenlere Göre Farklılığına İlişkin Bulgular.....	64
4.2 Benlik Kurguları ve Otantikliğin Özgecilik Üzerindeki Yordama Gücü.....	68
5.TARTIŞMA VE YORUM.....	73
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	78
6.1.Sonuçlar.....	78
6.2.Öneriler.....	79
6.2.1.Alan Çalışanlarına Öneriler.....	79
6.2.2.Araştırmacılara Öneriler	80
KAYNAKÇA.....	82
EKLER.....	94
ÖZGEÇMİŞ.....	101

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Piaget'in üç aşamalı ahlaki gelişim evreleri.....	21
Tablo2. Kohlberg 'in Altı Aşamalı Ahlaki Gelişim Modeli.....	22
Tablo3. Katılımcıların Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı.....	58
Tablo 4.Özgeciliğin Cinsiyete Göre Farklılığı.....	65
Tablo 5.Özgeciliğin ve Özgecilik Boyutlarının Gelişim Dönemlerine Göre Farklılığı ..66	
Tablo 6. Özgeciliğin ve Özgecilik Boyutlarının Derneklerde Gönüllü Faaliyet Gösterip Göstermeme Durumuna Göre Farklılığı.....	67
Tablo 7. Modelde yer alan değişkenlerin birbiriyle olan ilişkileri.....	69
Tablo 8. Aşamalı Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1. Kùltürün eylemleri, davranışları, düşünceleri ve hisleri benlik kavramı aracılığıyla nasıl etkilediğini gösteren bir model 40
- Şekil 2. Bağımsız Benlik Yapısı.....42
- Şekil3. Karşılıklı Bağımlı Benlik Yapısı.....43

KISALTMALAR LİSTESİ

TEYDER : Turhal Eğitim ve Yardımlaşma Derneği

TEMA : Türkiye Erezyonla Mücadele, Ağağlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı

İHH : İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

PEKAY : Polis Eşleri Kaynaşma Yardımlaşma Derneği

TDK : Türk Dil Kurumu

OSD : Olumlu Sosyal Davranış

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

İnsanoğlu yaşamını devam ettirmesini, düşünen bir varlık olması ve sosyalleşme yeteneğine borçludur. Kendinin ve neslinin devamı için insan, organize olmak ve toplumsallaşmak durumundadır. Adler bu konuda *toplumsal ilgi* (akt. Geçtan,2002) kavramını ortaya koymuştur. Toplumsal hayat, insanın temel ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olmasının yanı sıra, insanların psikolojik ihtiyaçları içinde temel teşkil etmektedir. Horney (1999) *insanlara yönelme eğiliminin* ruhsal çatışmaların kaynağını oluşturduğunu ve bu yönelimin doğru karşılanmaması durumunda anksiyetenin ortaya çıkacağını ifade etmiştir.

Toplumsal hayatın insan doğasına uygun şekilde geliştirilmesi, toplumun psikolojik iyi oluşunu da etkileyecektir. Olumlu sosyal davranışlar (OSD), bütün toplumlarda önemsendiğinden ve sosyalleşme sürecinin de en temel parçası olduğundan OSD'lerin incelenmesi hem toplumlar hem de bireyler için büyük önem taşır (Kumru, Carlo ve Edwards, 2004).

Olumlu sosyal davranışlar topluma yararlı olan davranışlar olarak tanımlanabilir (Yıldız, Taştan Boz ve Yıldırım, 2012). OSD çerçevesinde yapılan ilk araştırmalar özgecilik, başışta bulunma, hayırseverlik, paylaşma gibi başlıklar altında yapılmıştır (Akbaba, 1994). Bu tez çalışmasında ise OSD'lerin bir boyutu olan özgecilik konusu incelenmiştir.

Özgeciliğin OSD' deki yeri Carlo ve Randall (2002) tarafından yapılan OSD sınıflamasında net bir şekilde ortaya konulmuştur. Carlo ve Randall (2002)

özgeciliği diğer OSD'lerden farklı bir boyut olarak ele almıştır. Carlo ve Randall'a göre özgecilik diğer OSD' lere nazaran daha içselleştirilmiştir ve davranışı gerçekleştiren kişi ödül beklentisinden uzaktır. Literatür incelendiğinde benzer şekilde özgeci davranışların, iyi bir şey yapmış olmanın verdiği vicdani rahatlama dışında hiçbir çıkar gözetmeksizin diğer insanların yararına yapılan davranışlar olduğu anlaşılmaktadır (Akbaba, 1994; Banbal, 2010; Gordon, 2003; Hançerlioğlu, 2006; Kapıkıran, 2008). Ancak literatürde gerçek özgeciliğin var olmadığını ve aslında özgeciliğin de diğer OSD' ler kapsamında incelenmesi gerektiğini savunan görüşlerde vardır (Akbaba, 1994; Freedman, Carlsmith ve Sears, 1993; Karadağ ve Mutaçlılar, 2009). Örneğin Hobbes, özgeci davranışların doğrudan çıkar, ödül ve bencillikle alakalı olduğunu ileri sürmektedir (akt. Karadağ ve Mutaçlılar, 2009). Yine Macaulay ve Berkowitz (1970) ve İmamoğlu (1979) olumlu sosyal davranışla özgeciliği aynı anlamda kullanmıştır (akt. Akbaba, 1994). Bununla birlikte *mantıksal pozitivist teorisini* takip eden çalışmacılar özgecilik olasılığını tamamen inkar etmiş ve OSD' leri bencil bireylerin mantıksal hesaplamaları çerçevesinde açıklamaya çalışmışlardır. Ayrıca gerçek özgeciliğin var olmadığını ifade etmişlerdir (Karadağ ve Mutaçlılar, 2009).

Görüldüğü üzere özgeciliğin gerçekten var olup olmadığı tartışması, özgeciliğin motivasyonu ile ilişkilidir. Bu noktada şu soru sorulabilir: Özgeci davranış sergileyen kişiler bu davranışlarını gerçekleştirirken kendi kararlarıyla mı yoksa toplum otoritesiyle mi hareket etmektedirler? Bu soru benlik kurgularıyla birlikte bireyin kendi varoluşu olarak tanımlanan otantiklik konularını akla getirmektedir.

Otantiklik bir terim olarak ilk kez Heidegger tarafından ortaya atılmıştır (Özkanlı, 2011). Bu kavram kişinin kararlarında ve davranışlarında toplum otoritesinden çok, kendi özerkliği çerçevesinde hareket etmesi anlamına gelir (Star, 2008; Burks ve Robbins, 2011). Otantiklik bireyin kendisi olmasıdır ve hürriyet, özgürlük, kendini tanımlama, kendini düzenleme, bağımsızlık gibi pek çok kavramla benzer anlamda kullanılan (Morsünbül, 2012) özerklikle ilişkilidir (Ryan ve Deci, 2001). Bir OSD' nin özgecilik olarak tanımlanabilmesi için, sergilenen davranışın temelinde bireyin kendi özerk yapısının ve öz motivasyonunun olması gerekmektedir. Yani otantik olmak, özgeciliğin önemli bir belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği kadarıyla literatürde bu iki yapının ilişkisini inceleyen görgül araştırmalar yoktur. Ancak kuramsal yapılar incelendiğinde otantikliğin özgeci olmakla ilişkili olduğu görülmektedir. Evrensel bir yapı olan otantikliğin (Ryan ve Deci, 2001) özgecilikle ilişkisinin yanı sıra bunu özel anlamda kültürel yapıyla da ilişkilendirmek özgeciliği daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Acaba benlik kurgularının özgecilikle ilişkisi var mıdır? sorusu bu tez çalışmasının bir diğer sorusudur.

Kültür denince akla benlik kurguları gelmektedir. Benlik kurguları konusu literatürde temelde bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik yapıları olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yapıların olumlu etkileri kültüre göre değişiklik göstermektedir (Markus ve Kitayama, 1991; Gül, 2010; Wasti ve Erdil, 2007; Özdemir, 2010; Özdemir ve İlhan, 2013). Buna göre toplulukçu kültürlerdeki insanlar bağımlı benlik yapısına sahipken, bireyci toplumlardaki insanlar bağımsız benlik yapısına sahiptirler (Voronov ve Singer, 2002).

Benlik kurguları ilk etapta bireyci ve toplulukçu kültürel bağlamlar olmak üzere ikili bir sınıflamayla araştırılmış ancak daha sonra bu ikili sınıflamanın yeterli olmadığı düşünülerek üçlü bir benlik ayırımına gidilmiştir (Bresnahan, Chiu ve Levine 2004, Brewer ve Gardner, 1996; Hardie, Kashima ve Pridmore, 2005; Kağıtçıbası, 2000; Kashima ve Hardie, 2000; Kashima ve Diğerleri, 2004; Markus ve Kitayama, 1991; Schott ve Bellin, 2001; Uleman, Rhee, Bardoliwalla, Semin ve Toyoma 2000). Bu çalışmada benlik kurguları Bireycilik, İlişkisellik, Toplulukçuluk olmak üzere üç boyutta incelenmiştir.

Bilindiği kadarıyla literatürde özgecilik ve benlik kurguları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmalar bulunmamaktadır. Genellikle benlik kurguları konusu diğer OSD'lerle birlikte incelenmiştir. Bazı araştırmalar ise bu konuda dolaylı bilgiler sunmaktadır. Örneğin Yablo ve Field (2007) Tayvanlı ve Amerikalı katılımcılarla yaptıkları karşılaştırmada Tayvanlıların Amerikalılara göre daha özgeci olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca bu farklılaşmada özellikle Tayvanlıların dini değerlerinin etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Doğu toplumlarının Batılı toplumlara göre daha toplulukçu değerlere sahip oldukları bilinmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). Yablo ve Field'in araştırma sonuçları bu bağlamda yorumlandığında özgeciliğin toplulukçu benlikle birlikte daha çok ortaya çıktığı düşünülebilir. Töpses bu konuda (2012), toplumlardaki insan bencilliği ve özgeciliği ile ilgili davranışların, önemli ölçüde üretim biçimlerine bağlı özellikler bütünü olduğunu vurgulamaktadır. Genel olarak bakıldığında, kapitalist üretim biçiminin insanın daha çok bireysellik davranışlarıyla yüklü olduğu ve bencillik niteliklerine daha yatkın olduğunu öne sürerken, kamucu

(kolektivist) üretim biçimine dayalı toplumlarda insanların özgeci, dayanışma ve işbirliğine yönelik davranışların daha yaygın düzeyde olduğunu öne sürmektedir demektir.

Sonuç olarak, literatürde özgeciliğin motivasyonu ve farklı kültürlerdeki kaynakları çeşitli çalışmalarda ele alınmıştır. Literatürdeki araştırmaların sonuçları, sınırlılıkları ve önerilerinden hareketle, bu araştırmada Türk kültüründe otantiklik ve benlik kurgularının özgeciliği ne derecede yordadığı bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Ayrıca özgeciliğin diğer bağımsız değişkenler olan gelişim dönemleri, bir yardım kuruluşunda gönüllü olarak faaliyet gösterme ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı soruları bu araştırmanın alt problemleridir.

1.1.1 Problem Cümlesi

“Benlik kurguları ve otantiklik, özgecilik üzerinde anlamlı birer yordayıcı mıdır?” sorusu, bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

1.1.2 Araştırmanın Alt Problemleri

1. Özgecilik düzeyi, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Özgecilik düzeyi bir yardım derneğine üye olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Özgecilik düzeyi gelişim dönemlerine göre farklılık göstermekte midir?
4. Benlik kurguları, özgecilik üzerinde anlamlı bir yordayıcı mıdır?
5. Otantiklik, özgecilik üzerinde anlamlı bir yordayıcı mıdır?

1.1.3 Araştırmanın Önemi

Özgecılık konusu tarih boyunca hem dinlerin hem düşünce sistemlerinin ilgisini çekmiş bir konudur. Özgecılık konusu özellikle son 50 yıllık psikoloji literatüründe de yerini almış bir konu olarak çıkmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar özgecılık davranışının gelişiminde nelerin etkili olduğunu ortaya koymaya çalışmış ve bu davranışların gelişmesi amacıyla neler yapılacağı konusunda birleşmiştir. Ancak her ne kadar özgeci davranışın ve özgeciliğin gelişimi konusunda literatürde elde edilen bulgular var olsa da, gerçek özgeciliğin var olup olmadığı konusundaki tartışmalar halen devam etmektedir. İlgili literatür incelendiğinde; bireyler toplum otoritesiyle hareket ederek ödül beklentisi içine girdiklerinden mi yoksa kendi var oluşlarının verdiği motivasyonla mı özgeci davranışlar sergilemektedirler sorusu güncelliğini koruyan bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani özgecılık kavramı literatürde hiçbir şekilde kişisel çıkar gözetmeksizin diğer insanlara yararlı olmak adına, kişinin kendi seçimiyle gerçekleştirilen davranış olarak tanımlanmasının yanında bu görüşe karşı olan ve gerçek özgeciliğin aslında var olmadığını belirten görüşlerde bulunmaktadır. Bireyin kendi var oluşu çizgisinde hareket etme konusundaki kararlılığını açıklayan otantiklik kavramı gerçek özgeciliğin var olup olmadığı konusunu ortaya çıkaracak önemli bir kavramdır. Gerçek özgeciliğin var olması için özgeci davranışları sergileyen bireylerin kendi var oluşları doğrultusunda toplumsal ödül beklentilerinden uzak bir şekilde hareket etmesi beklenmektedir. Bu noktada otantiklik kavramının özgecilikle ilişkisinin ortaya konulmasının literatüre büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Özgecilik konusunda yapılan araştırmalarda özgeciliğin kültürle ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmakta ve bu bağlamda farklı kültürlerde benlik kurguları ekseninin özgeciliği nasıl açıkladığı incelenmektedir. Bu tez çalışmasının sonuçları sayesinde Türk toplumunda bireyci-ilişkisel-toplulukçu değerler çerçevesinde özgeciliğin incelenmesi sayesinde hem ulusal hem de uluslararası literatüre katkı sağlanacaktır. Ayrıca bu çalışmanın kültürler arası psikoloji çalışmalarına da bu tartışmalar ekseninde katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Bu araştırmanın bir diğer katkısı ise batı eksenli araştırmalarda vurgu yapılan bireycilik konusunun otantiklikle ilişkisi konusunda yeni bulgular ortaya koymasıdır. Benlik konusu ve benlik kurguları konusu ilk olarak Batı kültüründe açıklanmaya çalışılmış ve bu durumun bir uzantısı olarak bireyci benliğin daha olumlu olduğu ortaya konulmuştur. Ancak son çalışmalarda benlik kurguları konusunun diğer kültürlerde farklı şekilde çalışabileceği açıklanmış ve kültürel yapıya göre benlik kurgularının farklı etkileri olabileceği açıklanmaya çalışılmıştır. Özgecilik gibi olumlu bir kavramın benlik kurgusu bağlamında incelenmesi literatüre bu konuda da katkı sağlayacak ve bu konuda yapılan uluslararası çalışmalara ışık tutacaktır.

Tüm bunların yanı sıra bu araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde hazırlanacak rehberlik programlarına ve bireysel/grupla psikolojik danışma uygulamalarına katkı sağlanacaktır. Olumlu davranış kazandırmayı ve olumsuz davranışları ortadan kaldırmayı amaçlayan eğitsel ve gelişimsel rehberlik programlarında özgecilik konusunun ne şekilde ve hangi kazanımlar çerçevesinde ele alınması gerektiği ortaya konulacaktır. Yine psikolojik danışma

uygulamalarında bireylerin psikolojik iyi oluşlarına etkisi bilinen özgeciliğin ne şekilde geliştirilebileceği konusu da açıklığa kavuşacaktır.

Çalışmanın bağımsız değişkenlerinden olan gönüllü olarak bir yardım kuruluşunda faaliyet göstermenin de özgecilikle ilişkisi incelenerek bir eğitim modeli olarak öğrencilerin derneklerde faaliyet göstermelerinin de özendirilmesinin özgeciliğe katkısı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Araştırma bu sayede, özgeciliğin geliştirilmesi amacıyla okullarda geliştirecek çalışmalara yol gösterecektir. Bu çalışmanın gelecekte bu konuda yapılacak toplumsal çalışmalarla birlikte ülkemizde özgeciliğin arttırılması konusunda hazırlanacak projeler ve çalışmalara teorik açıdan yardımcı olması beklenmektedir.

1.1.4 Sınırlılıklar

1. Bu çalışmada elde edilen veriler İstanbul, Tokat, Siirt, Diyarbakır, Ankara illerinden araştırmaya katılan katılımcılarla sınırlıdır.
2. Literatürde özgeciliğin diğer olumlu sosyal davranışlarla birlikte ele alındığı araştırmalar bulunmaktadır. Bu tez çalışmasında özgecilik tek başına ele alınmıştır.
3. Bu araştırma ilişkiyel-tarama modeline göre yapılmıştır. Dolayısıyla değişkenler arasında sebep sonuç ilişkisi kurulamaz. Bu yüzden sonuçlar genellenirken bu sınırlılığa dikkat edilmelidir.

1.4.Tanımlar

Özgeçilik : Gönüllü olarak yapılan, hiçbir şekilde kişisel çıkar gözetmeksizin diğer insanlara yararlı olmak adına gerçekleştirilen davranış (Akbaba, 1994; Banbal, 2010; Kapıkıran, 2008).

Olumlu Sosyal Davranış : Topluma ve diğer kişilere yararlı olmak adına gerçekleştirilen davranışlar (Carlo ve Randall, 2002).

Benlik Kurgusu : Kişinin kendisi ve diğerleri ile ilişkilerine dair duygu, düşünce ve davranışlar bütünüdür (Singles ve Sharky, 1995)

Bireyci Benlik Kurgusu : Bireyi başkalarından farklı, kendine özgü yapısıyla yansıtan yönü (Markus ve Kitayama, 1991).

İlişkisellik Benlik Kurgusu: Bireyin yakın çevresindeki diğer kişilerle ilişkisini ve özdeşimini yansıtan benlik yapısı (Ercan, 2008).

Toplulukçu Benlik Kurgusu: Birey ve topluluk arasındaki sembolik değerleri yansıtan benlik yapısı (Markus ve Kitayama, 1991).

Otantiklik : Kişinin kararlarında ve davranışlarında toplum otoritesinden kendi otoritesinin etkisiyle ayrışması ve kendi var oluş çizgisinde hareket etmesidir (Burks ve Robbins, 2011; Star, 2008).

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde, öncelikle araştırmanın konusu olan özgecilik, benlik kurgusu ve otantiklik konularındaki kuramsal açıklamalara, konu ile ilgili yerli ve yabancı araştırmalara yer verilmiştir.

2.1 Özgecilik

Özgecilik (altruizm) kelimesi latince kökenli olup, "başkaları için", "başkalarına" bakmak anlamına gelir (Haski, 2009). Türk Dil Kurumu Eğitim Terimleri Sözlüğü özgeciliği "Her kişinin asıl yükümlülüğünün, kendisini, başkalarına, topluma, adanmış olduğu düşüncesine dayanan, A. Comte ile Spencer'in temelini attıkları ahlak görüşü" olarak tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu, 2012). Felsefe sözlüğünde özgecilik "Hiçbir çıkar düşüncesine dayanmayan duygu; başkalarının iyiliğini yaşama ve eyleme ilkesi yapan görüş" şeklinde ifade edilmektedir (Hançerlioğlu, 2006). Gordon (2003,s.152-153) sosyoloji sözlüğünde özgeciliği "Başkalarının ilgi ve çıkarlarını dikkate alan, genellikle egoizme, bencilliğe zıt olduğu düşünülen davranış" olarak tanımlamıştır. Boehm'e (1979) göre özgecilik ise, bilinçli olarak ve içtenlikle ilgisini başkasına yönelten ve özveride bulunan bireyleri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır (akt.,Banbal, 2010).

Genel olarak literatürdeki tanımlara göre özgecilik gönüllü olarak yapılan, hiçbir şekilde kişisel çıkar gözetmeksizin diğer insanlara yararlı olmak adına gerçekleştirilen davranış olarak tanımlanabilir (Akbaba, 1994; Banbal, 2010;

Kapıkıran, 2008). Özgeciliğin bağımsız bir kavram olarak ilk defa ortaya çıkması ve dini kavramlardan ayrı bir ifade olarak var olması ise on dokuzuncu yüzyılda sosyolojinin kurucularından Comte tarafından gerçekleştirilmiştir (Karadağ ve Mutaçlılar; 2009). Özgecilik literatürü incelendiğinde prososyal davranışla (olumlu sosyal davranış) ilişkisi açık şekilde görülmektedir (Akbaba, 1994; Çalık, Özbay, Özer ve Kandemir, 2009; Kumru, Carlo ve Edwards, 2004; Yıldız, Taştan Boz ve Yıldırım, 2012). Bu yüzden bu noktada özgeciliği incelemeye önce olumlu sosyal davranışların incelenmesi gerekmektedir.

2.1.1 Olumlu Sosyal Davranış (Prososyal Davranış)

Prososyal davranış ve olumlu sosyal davranış (OSD) literatürde aynı anlamda kullanılmaktadır (Akbaba, 1994). OSD herhangi bir amaç için başkasına yapılan yardım davranışdır. (Hoffman, 1994). Einseng ve Mussen ise OSD'leri bir başka kişi veya gruba yardım etmek için niyetli olarak yapılan, gönüllü faaliyetler olarak tanımlamıştır (akt., Yıldız, Taştan Boz ve Yıldırım, 2012). Son yirmi beş yıllık literatüre bakıldığında OSD gelişimiyle ilgili araştırmaların sayısının arttığı gözlemlenmektedir (Onatır, 2008). Özellikle barış hareketlerinin ortaya çıkışı, yardımlaşmanın hakim olduğu yapılanmalara ihtiyacın artışı ve hümanistik psikolojinin gelişimiyle birlikte; 1970-1976 yılları arasında OSD'ler üzerine yapılan araştırmalar, literatürde fazlasıyla yer almıştır. Bu çalışmalar özgecilik, bağışta bulunma, çekicilik, hayırseverlik, dostluk, paylaşma ve itimat gibi başlıklar altında incelenmiştir (Akbaba, 1994).

Carlo ve Randall (2001) yaptığı çalışmada OSD'yi özgecilik; kamusal, duygusal, itaatkar olmak üzere dört alt boyutta tanımlamıştır. Daha sonra (2002)

OSD'lerin boyutlarını incelemeye yönelik olarak geliştirilen prososyal eğilimler ölçeğinin (Prosocial Tendencies Measure -PTM-R) gözden geçirilmiş versiyonunda, bu dört alt boyutun yanında; gizli ve acil olmak üzere iki alt boyut daha ekleyerek OSD sınıflamasını altı alt boyuta çıkarmışlardır (Carlo ve Randall, 2002). Carlo ve Randall, (2002) yaptıkları bu çalışmada, OSD'nin durumsal ve kişisel motivasyon kaynaklarını temel alan altı boyutu kısaca şu şekilde tanımlamışlardır. *Özgeci* prososyal davranış temelde kişinin kendi çıkarlarından arınmış bir şekilde, başkalarının refahı adına gönüllü olarak yaptıkları, temelinde sempati olan ve içselleştirilmiş norm ve prensiplere dayanan yardım davranışı, *itaatkar* prososyal davranış başkaları tarafından sözel ya da sözel olmayan istekleri yerine getirme, *duygusal* prososyal davranış duyguları harekete geçiren durumlara karşılık verme şeklinde yardım etme, *kamusal* prososyal davranış diğer insanların önünde gerçekleştirilen, onay alma temelinde ortaya çıkan ve diğer insanların saygısını kazanmayı amaçlayarak yardım etme olarak tanımlanmaktadır. Bunların gizli ve acil alt boyutları ise; *gizli* prososyal davranış yardım edenin yardım edilen tarafından bilinmemesi, *acil* prososyal davranış ise kriz yada acil durumlarda yardım etme olarak ifade edilmektedir.

Anlaşılabacağı üzere OSD'lerin hepsi özgecilik anlamına gelmemektedir. Özgeci davranışlar OSD'ler olmakla birlikte her OSD özgeci davranış değildir. Özgecilik tanımlarına ve OSD'lerin sınıflamasına bakıldığında bu durum anlaşılacaktır. Özgeciliği diğer OSD'lerden ayıran en önemli fark motivasyon temelidir. Özgeci davranışın temelinde davranışı gerçekleştiren kişinin (vicdani sorumluluğu yerine getirmenin verdiği duygu dışında) herhangi bir ödüllendirme

beklentisi yoktur. Diğer bir deyişle size bir çıkar sağlayacağı düşüncesiyle birine yardım etmeniz olumlu bir sosyal davranış olmasına rağmen özgeci bir davranış değildir (Freedman, Carlsmith ve Sears, 1993).

Yine Rosenhan'ın (1978) ileri sürdüğü gibi başkalarına karşı duygusal olarak cevap verebilme yeteneği, özgecilik için temel olarak ifade edilmiştir. Bu yetenek kişinin ödülden vazgeçmesine; hatta başkası için ceza çekmesine izin vermektedir. Bununla birlikte Batson (1991) özgeci davranışların, özgeci duyguyu beslediğini belirtmektedir.

Buraya kadar özgecilik kavramsal olarak tanımlandıktan sonra özgeciliğin temelleri hakkında kısaca bilgi verilmesi, konunun daha iyi kavranılmasına yardımcı olacaktır.

2.1.2 Özgecilik ve Din

Dinlerin, metafizik boyutlarının yanı sıra, toplumsal yaşam konusunda da etkisi tartışılmaz öğretisi bütünleridir. Dinler insanları birey olarak yapılması gerekenler konusunda bilgilendirirken, toplumsal yaşama da ne şekilde dahil olacaklarını söylerler. Toplumsal değer yargılarının ve davranış şekillerinin oluşmasında dinlerin etkisi bilinen bir gerçektir. Özellikle özgecilik gibi toplumsal uzantıları olan bir konu tartışılırken, konunun dini boyutlarından da bahsetmek gerekmektedir. Bunun için öncelikle ahlak felsefesi bağlamında ahlak prensiplerinin uygulanması için ihtiyaç duyulan yaptırımlara bakmak gerekmektedir. Erdem (2003) bu yaptırımları sosyal baskı ve sosyal ödüllendirme, vicdan, doğal yaptırım ve din olarak sınıflamıştır.

Sosyal baskı ve sosyal ödüllendirme, ahlaki davranışlar yerine getirilmediğinde toplumun oluşturduğu baskı ya da yerine getirilince, toplumun verdiği destekle açıklanabilir. Bir diğer kontrol mekanizması olan *vicdan* Türk Dil Kurumu felsefe terimleri sözlüğünde "Kişinin tasarladığı ya da yapmakta olduğu davranışların uygun olup olmadığını kestirmesini sağlayan törel değerlerinin dizgeleştirilmiş durumu" olarak ve yine Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlüğünde "kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2012). Görüldüğü üzere *vicdan*, kötü kabul edilen davranışlar ortaya çıktığında, bireyin kendi değer yargıları doğrultusunda kendini kötü hissetme ya da farklı şekilde iyi olan davranışı gerçekleştirip, kendini iyi hissetme durumu olarak nitelendirilebilir. *Doğal yaptırım* ise insanın kendi doğası dışına çıkması durumlarında doğanın insanı cezalandırmasıdır. Çok fazla alkol alan veya madde kullanan bir kişinin çeşitli hastalıklara maruz kalması buna örnek olarak verilebilir. *Dinsel yaptırım* boyutuysa, ruhun ölümsüzlüğü ile ilişkilidir ve öldükten sonra yaşamın devam etmesi; Cennet Cehennem gibi Tanrı'nın dünyada yapılan davranışları, ahlak prensipleri çerçevesinde de sorgulayacağı durumunu içerir (Erdem, 2003). Aslında bu yaptırım türleri her ne kadar birbirinden ayrı başlıklar gibi görünse de bunların birbiriyle iç içe oldukları kolaylıkla fark edilebilir..

Burada özgecilik davranışı söz konusu olduğunda, dinin etkisini daha da belirginleştirmek için çeşitli dinlere göz atmakta fayda vardır. Örneğin bir taocu, evreni kendisi gibi ya da kendisinden ayrılmaz görür. Taoculuğun temel

felsefesinde “iyilere karşı iyilik yapmak, iyilik yapmayanlara karşı yine iyilik yapmak, böylece her şeyin iyi olmasını sağlamak” vardır (Watts, 2001).

Yine bir etik kurucu olan Buda'nın öğretisini takip eden Budizmin Nirvanaya ulaşma çabası bu dünyayla ilgilidir. Nirvana 'ya ulaşmış insan "saf iyi" haline gelmiştir. İstek, nefret, cahalet, gurur, rekabet duygusu, bencillik, aşırılık duygusu, kötülüğe neden olan aşırı cinsellik arzusu vb'den tamamen uzaktır ve saf, nezaketli, merhametli, hoşgörülü ve özgecidir (Elmalı, 2010).

Hıristiyanlık olumlu sosyal davranışlar ve dolaylı olarak özgecilik konusunda insanlara emirler vermektedir. Örneğin, Yeni Ahit'in ilk dört bölümünü oluşturan kanonik İncillerin üçüncüsü olan Luka İncili'nde Düşmanlarınızı Sevin bölümünde (27-36) "Ama beni dinleyen sizlere şunu söylüyorum: düşmanlarınızı sevin, sizden nefret edenlere iyilik yapın, size lanet edenler için iyilik dileyin, size hakaret edenler için dua edin. Bir yanağınıza tokat atana öbür yanağınıza da çevirin. Abanınızı alandan, mintanınızı da esirgemeyin. Sizden bir şey dileyen herkese verin, malınızı alandan onu geri istemeyin. İnsanların size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın. Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz, bu size ne övgü kazandırır? Günahkârlar bile kendilerini sevenleri sever. Size iyilik yapanlara iyilik yaparsanız, bu size ne övgü kazandırır? Günahkârlar bile böyle yapar. Verdiğiniz geri almak umudunda olduğunuz kişilere ödünç verirsiniz, bu size ne övgü kazandırır? Günahkârlar bile verdikleri kadarını geri almak koşuluyla günahkârlara ödünç verirler. Ama siz düşmanlarınızı sevin, iyilik yapın, hiçbir karşılık beklemeden ödünç verin. Alacağınız ödül büyük olacak, en yüce olanın oğulları olacaksınız. Çünkü O,

nankör ve kötü kişilere karşı iyi yüreklidir. Babanız merhametli olduğu gibi, siz de merhametli olun" denilmektedir.

Yine Hz. İsa'nın on iki havarisinden biri olan Matta (Matthew)' in yazdığı kabul edilen Matta İncil'inde Göze Göz, Dişe Diş bölümünde (38-42) " Göze göz, diş diş' denildiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, kötüye karşı direnmeyin. Sağ yanağınıza bir tokat atana öbür yanağınızı da çevirin. Size karşı davacı olup mintanınızı almak isteyene abanızı da verin. Sizi bin adım yol yürümeye zorlayanla, iki bin adım yürüyün. Sizden bir şey dileyene verin, sizden ödünç isteyenini geri çevirmeyin"; devam eden Düşmanlarınızı Sevin bölümünde (42-48) " Komşunu sev, düşmanından nefret et' denildiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, düşmanlarınızı sevin, size zulmedenler için dua edin. Öyle ki, göklerde olan Babanızın oğulları olasınız. Çünkü O, güneşini hem kötülerin hem de iyilerin üzerine doğdurur. Yağmurunu da hem doğruların hem de eğrilerin üzerine yağdırır. Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz, ne ödülünüz olur? Vergi görevlileri de öyle yapmıyor mu? Yalnız kardeşlerinize selam verirseniz, fazladan ne yapmış olursunuz? Putperestler de öyle yapmıyor mu? Bu nedenle, göksel Babanız yetkin olduğu gibi, siz de yetkin olun" denilmektedir. Görüldüğü üzere Hıristiyanlık dininde özgecilik açık şekilde desteklenmektedir.

İslam Dini ise yapı olarak kolektif yaşanılan bir dindir ve Hz. Muhammed de hayatı boyunca fedakar, cömert, başkalarını kendine tercih eden, samimi insanlardan oluşan bir toplum oluşturmayı amaçlamıştır. Aslında İslam dininde özgecilik isar (başkalarını kendi nefesine tercih etme) kavramı olarak ortaya çıkmaktadır. İsar Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde pek çok şekilde geçmekle

birlikte İsar kavramı dört yerde sözlük manasında, bir yerde de terim manasında kullanılmıştır (Sancaklı, 2006).

Kur'an-ı Kerim de özgecilikle ilgili ayetlere örnek vermek gerekirse: İnsan Suresi (8-11) "Yoksula, yetime, esire seve seve yemek yedirirler. Size sadece Allah rızası için yediriyoruz. Sizden ne bir karşılık bekleriz, ne de bir teşekkür! Biz Rab'bizimden korkarız, bir suratsız kara günden! (derler). Allah da onları o günün şerrinden korur ve kendilerini bir parlaklık ve bir sevince erdirir"; Bakara Suresi (207) " Yine insanlar içinden kimi de vardır ki, Allah'ın rızasına ermek için kendini feda eder", (264) " Ey iman edenler! Sadakalarınızı başa kakmak, gönül kırmakla, boşa çıkarmayın; o kimse ki insanlara gösteriş için malını dağıtır da, ne Allah'a inanır, ne Ahiret gününe. Onun misali, bir kayaya benzer ki, üzerinde biraz toprak varmış, derken şiddetli bir sağanak inmiş de onu çıplak bırakıvermiştir. Böyle kimseler yaptıklarının hiçbir yararını göremezler. Allah kafirler güruhunu doğru yola çıkarmaz"; Haşr Suresi (9) " Ve şunlar ki, onlardan önce yurdu hazırlayıp iman sahibi oldular. Onlar kendilerine hicret edenlere sevgi besler, onlara verilenlerden nefislerinde bir kaygı duymaz ve kendilerinin ihtiyacı olsa bile onları kendilerine tercih ederler. Her kim de nefsinin hırsından korunursa, işte onlar muratlarına erenlerdir"; Al-i İmran Suresi (92) " Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe (sadaka vermedikçe) tam iyiliğe eremezsiniz. Yine de her ne infak ederseniz Allah onu bilir"; Tevbe Suresi (71) " Erkek dişi bütün müminler birbirlerinin dostudurlar. İyiliği emreder, kötülükten sakınırlar, namazı dürüst kılar, zekatı verirler. Allah ve Resülü'ne itaat ederler. İşte bunları Allah,

yarın rahmetiyle bağışlayacaktır. Çünkü Allah azizdir, hikmet sahibidir" ayetleri örneklerden sadece birkaçıdır.

Kur'an-ı Kerim'den benzer örnekler fazlasıyla çoğaltılabilir. Örneğin din ve insanlığın yararına olan her türlü meşru harcama anlamına gelen *infak* tabiri Kur'an-ı Kerim'de 73 ayette geçmektedir (Sancaklı, 2006). İslam'ın şartlarından olan zekat vermekte bilindiği üzere sahibi olunan malın en az kırkta birini ihtiyaç sahiplerine vermeyi emreder. Özgecilik konusunda İslam'ın dört halifesinden ilki olan Hz. Ebu Bekir'in " Ya Rabbi! Benim vücudumu o kadar büyüt ki; cehenneme benden başka kimse girmesin" sözü özgecilik için başlı başına bir örnektir (Akbaba, 1994).

Hz. Muhammed'in ise cömertlik ve yardımlaşma üzerine birçok hadisi bulunmaktadır. "Cömert, Allah'a, cennete, insanlara yakın, ateşten ise uzaktır; cimri ise Allah'tan, cennetten ve insanlardan uzaktır, ateşe ise yakındır. Muhakkak cömert bir cahil, Allah Teâlâ'ya cimri bir âbidden daha sevimlidir." , "Cimrilikten sakının; çünkü cimrilik, sizden öncekileri helâk etmiştir. Onları aralarında kan dökmeye ve dokunulmazlıklarını çiğnemeye sürüklemiştir.", "Âdemoğlu öldüğü zaman üç şey hariç amel defteri kapanır: (Bunlardan birisi) sadaka-i cariyedir." (akt., Sancaklı, 2006).

Tüm bu örneklerden anlaşılacağı üzere; gerek monoteist, gerek Tanrısız dinler; teorik olarak özgeci davranışların temellerinden birini teşkil etmektedir. Literatür incelendiğinde Türkiye'de yapılan araştırmalarda, din ve özgecilik arasındaki ilişki konusunda teorik açıklamalar yapılmakta ancak görgül çalışmalara rastlanılmamaktadır. Yurtdışındaki çalışmalarda görgül incelemeler

mevcuttur. Örneğin Ji, Bendergraft ve Perry (2006), doktriner Ortodoks ve Protestan kiliselerine mensup gençler üzerine yaptıkları kapsamlı bir çalışmada "komşunu sev" inancının özgecilik üzerine güçlü bir yordayıcı olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmanın bir diğer bulgusu ise bireysel Tanrı inancıyla diğer insanlarla ilişki algısı, özgeciliğin önemli bir göstergesidir. Yine Smith (2003) Amerikan toplumunda empati, özgecilik ve din isimli çalışmasında üç değişken arasında doğrusal veya doğrusal ilişkiler bulmuştur.

2.1.3 Özgecilik ve Ahlak

Ahlak, gündelik hayatta sıklıkla karşımıza çıkan, bizi düşünmeye zorlayan veya davranışlarımızı belirleyen bir kavramdır (Cesur vd., 2010). Günlük dilde ahlak kavramı, bir grupta ya da belirli bir çevrede kabul edilen ortak davranış kurallarının tümüdür (Koç, Çolak, Kocaman ve Bayraktar, 2009). Literatürde geçen ahlak tanımları günlük dilde kullanılan ahlak tanımlarıyla benzerdir. Örneğin Erdem (2003; s.15) ahlakı, "insanın toplum içindeki her türlü davranışlarını ve onlarla olan ilişkilerini düzenlemek maksadıyla ortaya konulan ilkelerin, kuralların tamamı" olarak tanımlamaktadır. Yine Ahlak; yanlış ve doğru, iyi ve kötü, erdem ve kusur olduğu gibi, yaptıklarımız ve yapacaklarımızın sonuçlarını değerlendirmeye ilgilidir (Seymen ve Bolat, 2007). Terimsel olarak ise Arapça kökenli olup, hulk (huluk) kelimesinin çoğuludur ve Türkçe de tekil olarak kullanılmasının yanında din, tabiat, huy ve karakter anlamlara gelir (Kılıç, 1991). Ahlak iyi ve kötü davranışlarla ilgilidir. Bizim diğer insanlara karşı davranışlarımızı ve diğer insanların bize karşı davranışlarını değerlendirmemizi sağlar (Ayeni ve Ayeni, 2011). Ahlaki olgunluk kavramı ise, ahlaki duygu,

düşünce, yargı, tutum, davranış bakımından yetkin ve zirvede olma durumu; bu duruma en zengin, en gerekli, en dolgun anlamını veren ahlaki niteliklerin toplamıdır. (Kaya ve Aydın, 2011; Şengün ve Kaya, 2007).

Başaran (1996) özgeciliği insanın kendinden önce başkalarının iyiliğini, yararını düşünmesi; yardıma koşması olarak tanımlamış ve özgeciliği ahlak gelişiminin son aşaması olarak nitelendirmiştir. Bu nitelendirme önceki bölümlerde bahsedilen ve özgeciliğin prososyal davranışların son aşaması olduğu konusyla benzerlik göstermektedir. Öyleyse bu noktada ahlak konusunun özgecilikle ilişkisi incelenirken ahlaki gelişiminde incelenmesi gerekmektedir.

Ahlaki gelişime ilişkin en etkili iki gelişim kuramı Piaget'nin ve Kohlberg'in kuramlarıdır. Piaget'nin çalışmaları Kohlberg'i güçlü biçimde etkilemiştir (Gander ve Gardiner, 2010). Bilindiği gibi ahlaki gelişim konusunda Piaget üç evre belirlemiştir. Bunlar Tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo 1

Piaget'in üç aşamalı ahlaki gelişim evreleri

Ahlak Öncesi Evre	Bu evrede kurallara uyma kavramı yoktur.
Bağımlı Evre (heteronomi)	Ortalama 5-8 yaş arası ortaya çıkar. Bu dönemde ahlaki davranışlar yetişkinlerin onayına göre değerlendirilmektedir. Çocuklara göre yanlış davranışlar, yetişkinler tarafından cezalandırılan davranışlardır.
Bağımsız Evre (otonomi)	Ortalama 8-12 yaş arası ortaya çıkar. Boyun eğmenin yerini eşit alışverişler almıştır. Davranışların sonuçları değil, niyet önemlidir. Ahlaki yargı konusunda gelişen çocuklar, başkasının bakış açısına ve isteklerine değer vermekte ve başkalarının da kendilerini anlayabileceği ve kendilerine değer verebileceğini anlamaktadırlar. Bu dönemde adalet, karşılıklı haklar ve zorunluluklardan doğan düşüncesi yer almakta ve adaletin, yapılan zararların tazmini işlevini gördüğüne inanılmaktadır.

(Akbaba, 1994; Sözer Çapan, 2005)

Kohlberg ise ahlaki gelişimde üç düzey içerisinde, altı evre belirtmiştir. Kohlberg'in modeline göre insanların bu evrelerden birinden, diğerine geçmeleri farklı yaşlarda ya da çağlarda olabilmekte ve son iki evreye hiç geçemeyen insanlar bulunmaktadır. Bununla birlikte bir üst evreye geçen bir insanın bir alt evreye geçmesi genellikle görülmez (akt. Moroney, 2006). Bu evreler Tablo 2 de açıklanmıştır.

Tablo-2

Kohlberg 'in Altı Aşamalı Ahlaki Gelişim Modeli

Düzyey	Evre	Doğru Olan Nedir ?	Doğru Davranışın Sergilenme Nedeni Nedir ?
Gelenek Öncesi Düzyey	1.Ceza – İtaat	Otoritenin dediğı doğrudur.	Davranışın iyimi kötümü ya da doğrumu yanlış mı olduğı davranışın fiziksel sonuçlarına göre değerlendirilir. İyi davranışların yapılmasının sebebi cezadan kaçmaktır.
	2.Kişisel Ödül	Kişisel ihtiyaçlar iyi ve kötüyü belirler Adil olan doğrudur.	İlişkiler bir çeşit alışverişe benzemektedir. İyilik “sen beni kolla, ben seni kollayayım” hattı boyunca geri döner. Kişi kendi çıkarlarına uyduğı sürece diğey insanlara hizmet eder.
Geleneksel Düzyey	3.Kişilere uyma/ İyi Çocuk	Üçüncü kişilerin beklentileri. İyi “hoş olan” doğrudur.	Memnun etme, yardımcı olma ve başkalarının onaylanma yoluyla belirlenir. Kalıplaşmış iyi davranışları destekleyecek kuralları ve otoriteyi koruma arzusu
	4.Kural ve Düzen/Kanun Emir	Görevini yerine getirmek. Toplumsal kuralları korumak ve onlara uymak.	Kurallar mutlaktır. Görevler yerine getirilmeli, otoriteye sayğı duymalı ve sosyal düzen devam ettirilmelidir. Sosyal kurallara uyum esastır.
Gelenek Ötesi Düzyey	5.Sosyal Anlaşma	Sosyal olarak karalaştırılan kişisel hakların standartları tarafından belirlenir. Yasalar yerini korur ancak bunların değıştirilebileceğı düşünülür ve yasalar dışındaki seçeneklerde etkilidir.	Toplumsal sözleşmenin bir parçası olarak herkesin refahı ve tüm insanların haklarının korunmasına yönelik yasalara uyma konusunda zorunluluk hissetme.
	6.Evrensel Ahlak İlkesi	İyi ve doğru kişisel vicdan sorunudur ve adalet, insanlık onuru ve eşitlik soyut kavramlarını kapsar.	Adaletin evrensel etik ilkeleri, kişisel seçimler, insan hakları, insan varoluşuna sayğı gibi konular çerçevesinde ele alınır.

(Klikauer, 2011; Koç vd., 2009; Moroney, 2006; Seymen ve Bolat, 2007)

Özgeci davranış, özünde ahlaki bir davranış olduğuna göre ahlaki gelişim evrelerine geçiş özgecilikle ilişkilidir. Özgeci davranışların gösterilmesi için ahlaki gelişimin gelenek ötesi düzeyde olması beklenilebilir. Literatürde bu görüşü destekleyen araştırmalar mevcuttur. Örneğin; Akyel (1986) yaptığı araştırmada liseli gençlerde özgeci davranış ile ahlaki muhakeme arasındaki ilişkiyi incelemiş, özgeciliğin yüksek ahlaki muhakeme becerisiyle ilişkili olduğunu bulmuştur. Kumru, Carlo ve Edwards (2004) yaşları 11-22 arasında olan 550 ilköğretim, lise ve üniversite öğrencisi üzerine yaptıkları çalışmada yine ahlaki muhakemenin olumlu sosyal davranışları yordadığını bulmuşlardır. Pratt, Hunsberger, Pancer ve Alisat (2003) yaptıkları araştırma sonucunda, toplumsal yardım aktivitelerinde bulunduğunu söyleyen 17 yaş grubu ergenlerin, özgeci ahlaki değerlerin önemi üzerinde daha fazla durduklarını bulmuşlardır.

2.1.4 Özgecilik ve Empati

Empati, bir insanın kendisini başkasının yerine koyması , onun duygularını anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Ouzouni ve Nakakis, 2012). Karapınar (2005) empatiyi benzer şekilde kişinin başkasının duygu ve düşüncelerini anlama çabasına girme süreci olarak tanımlamaktadır. Empati yardım edici ilişkinin en temel bileşeni olarak ifade edilmiştir (Kelley, Lepi ve Frinzi 2011; Özcan, 2006).

Olumlu sosyal davranışlar çerçevesinde empatiyi ele almak gerekirse olumlu sosyal davranışların motivasyonunda empatinin var olduğu fark edilecektir. Örneğin itaatkar, olumlu sosyal davranış başkalarının sözel ya da sözel olmayan isteklerini yerine getirmedir (Carlo ve Randal, 2002). Sözel

olmayan isteklerin algılanması için kişinin diğer insanların duygularını algılayabilme yeteneğinin olması gerekmektedir. Özgeci davranış öncesinde gereken duygusal motivasyonun sağlanabilmesi için empati yeteneğinin kişide var olması gerektiği görülmektedir.

Bununla birlikte insanların yardım etme davranışlarında, empatinin tetikleyici özelliği birçok araştırmacı tarafından ifade edilmektedir. Smith (2003) empati ve özgecilik arasında yüksek ilişki olduğunu belirtmektedir. Batson'a (1991) göre; özgeci motivasyonun en temel kaynağı, diğer bireyin iyiliği adına verilen duygusal tepkidir. Bir insanın empatik eğilimlere sahip olması, ihtiyaç içinde olan kişiye daha fazla yardım etmesini sağlamaktadır (Walter ve Finley, 1999). Davis (1983), özgeci davranış ile empatik eğilim, empati ve sosyal sorumluluk arasında bir ilişkinin olduğunu ileri sürmüştür (akt., Onatır, 2008).

İlgili araştırmalar da empati ve özgecilik arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Duru (2004), öğretmen adaylarında empati ve yardım etme eğilimi ilişkisini ve yardım etme eğilimini bazı psikososyal değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda yardım etme davranışı ve empati arasında pozitif ilişki ve Kişisel Tepki Verme Ölçeği' nin alt boyutlarının yardım eğilimini yordamada, etkili değişkenler olduğunu belirlemiştir. Miller (1997), okul öncesi çocuklarında empati ve özgeci davranışın mizaç özellikleri ile ilişkisini incelemiştir. Miller iki - sekiz yaş arasındaki yüksek empati düzeyine sahip 27 çocuğun annesiyle görüşerek, çocukların okul ve evdeki empati , özgeci tepki düzeylerini belirlemiştir. Sonuçta duygusal olarak olumlu tanımlanan çocukların, empati ve özgeci tepkilerinde de sosyal bireyler olduğu tespit edilmiştir.

2.1.5 Özgecılık ve Kalıtım

İnsanların özgeci davranışlar sergilemeleri aslında toplu yaşayan böceklerin tutumlarına benzemektedir. İçgüdü teorisi olarak da bilinen bu teoriye göre bir türün üyesi hayatta kalabilmek için diğer tür üyeleriyle dayanışma içinde yaşama eğilimindedir (Akbaba, 1994). Wilson (1975), özgeci eğilimlerin insanlarda kalıtımla ortaya çıktığını söylemektedir. Böylesi davranışlar “insan doğasının” bir parçasıdır, yaşamımızı sürdürmemizde büyük rol oynarlar ve sonradan öğrenilmek zorunda değildirler. Bu görüş, yalnızca saldırganlık gibi olumsuz içgüdülerin doğuştan olabileceğine inanmamız için bir neden bulunmadığına göre, insanın davranışlarının içgüdülerle açıklanışına değerli bir katkıdır (akt., Freedman vd. 1993). Örneğin hayvanların özellikle yavruları için kendi hayatlarını tehlikeye atmaları özgecılık adına önemli bir örnektir. Başkalarının ve yuvanın hayatta kalabilmesi uğruna birçok asker beyaz karınca ölür. Ateş karıncalarına bir saldırı olduğunda, yaralı karıncaların yuvadan çıkıp saldırganla savaşmaları olasılığı, yaralı olmayanlarınkinden daha fazladır ve birincilerin daha saldırgan oldukları gözlenmektedir (Onatır, 2008). Freedman vd. (1993) hayvanların da başka hayvanlara yardım etmek için tehlikeye atıldıklarını, her zaman kendini korumakla güdülenmediklerini, kendini korumanın bazen düşündüğümüz gibi en güçlü güdü olmadığını söylemektedir. Tersine, insanlarda olduğu gibi, hayvanlarda da, birbirlerini incinmeden korumak, hatta bunu başarabilmek için kendi yaşamlarını tehlikeye atmak doğal görünmektedir. Bu nedenle, özgeci davranışı açıklamaya çalışırken, bunun bir gizemden çok, anlamlı ve mantıklı bir davranış olduğunu düşünmeliyiz.

Yaşamlarını feda eden canlılar bu eylemi genlerinin devam ettirilme olasılığını artırmak için yapmışlardır. Bu devamlılığı ise yaşamlarını feda etmek suretiyle katkıda buldukları akraba gruplarıyla paylaştıkları “gen havuzu” sağlayacaktır. (Taslaman, 2007; akt., Onatır, 2008). Bu noktada özgeci davranış ister kalıtımsal, isterse sonradan gelişmiş olsun; önemli olan çevre ve kültürün özgeci davranışın şekillenmesinde etkisinin farkında olunmasıdır (Akbaba, 1994).

2.1.6 Kuramların Özgeciliğe Bakışı

Özgecilik ile ilgili kuramsal yaklaşımlar genel olarak olumlu sosyal davranışla ilişkilendirilmiştir (Akbaba, 1994). Mussen ve Einsberg-Berg (1977) te olumlu sosyal davranışların gelişimini psikanalitik teori, sosyal bilişsel kuram ve zihinsel gelişim kuramı olarak üç başlık altında ele almıştır (akt., Akbaba, 1994). Zihinsel gelişim başlığı yukarıda ahlak ve özgecilik başlığı altında incelenmiştir. Bunlara ek olarak özgeciliğin pozitif psikolojinin konularından olduğu bilinmektedir (Eryılmaz, 2013). Bu yüzden bu bölümde sosyal bilişsel teori, psikanalitik kuram ve pozitif psikolojinin özgecilikle ilişkisinden bahsedilecektir.

2.1.6.1 Psikanalitik Teori ve Özgecilik

Benliğin organizmada bulunduğu bir bölge, bir yer bulunmamaktadır. Benlik gibi bir takım özel ruhsal işlevlerin tümü soyut kavramlar altında toplanmış, bu oluşuma psikanalitik teoride özetle bir yapı denmiştir. Bu yapı beden ve beyninden ayrı, tamamen soyut bir içerik dahilinde yapısal varsayımla (structural hypothesis) ortaya konulmuştur (Öztürk, 2002, s.40). Freud'a göre bu yapının id, ego ve süperego olmak üzere üç temel birimi bulunmaktadır. Bu üç sistem birbiriyle ilişkilidir ve birbirlerinden bağımsız olarak çalışmamaktadırlar

(Karahan ve Sardoğan, 2004, s.21). Bu yapılar kabaca ifade edilecek olursa *id*, biyolojik temelli dürtülerin yuvası, *ego* gerçeklikle uyum mekanizması , *süperego* ise vicdanın karşılığıdır (Miller, 2008, s.159).

Bu yapıları biraz daha açacak olursak *id* kişiliğin temel sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ego ve süperego ondan ayrımlaşarak gelişir. İd kalıtsal olarak gelen içgüdüleri de kapsayan ve doğuştan var olan psikolojik gizil güçlerin tamamıdır (Geçtan, 2002, s.42). İd tamamıyla bilinçdışıdır ve dış dünya ile bağlantısı yoktur (Karahan ve Sardoğan, 2004, s.21). *Ego* ise zihnin gerçek dünyaya açılan yoludur ve hayatta kalmaya yardımcıdır (Miller, 2008, s.161). Ego aynı zamanda ruhsal yapının dengeleyicisi rolünü oynamakta, bunu; dürtüsel gereksinimlerin içerden algılanması, bütünleme ve birleştirme yetisi ile dürtülerin kendi içlerinde, üst benliğin istekleriyle düzenlenmesi ve çevreye uyum gösterebilecek bir niteliğe kavuşması, yürütme yetisi ile istemli davranışların eyleme geçirilmesi ile gerçekleştirmektedir (Karahan ve Sardoğan, 2004, s.22).

Süperego ise kişiliğin ahlaki değerleri temsil eden üçüncü yapısıdır. Yetişkin davranışını sadece gerçeklik değil, aynı zamanda ahlaki kurallar da belirlerler. Kişinin vicdanı, yeni ahlaki değerleri, ana babası ve toplumla etkileşimi sonucu oluşturmaktadır (Morris, 2002, s.458). Morris'e göre (2002, s.458) :

Süperego doğuştan var olan bir yapı değildir. Küçük bir çocukken, ahlaki kurallara pek uymaz ve canımızın istediği gibi davranırız. Fakat olgunlaştıkça iyi, kötü hakkında ana -babalarımızın yargılarını özümser ve kendi yargılarımız gibi kabul ederiz. Zamanla ana babamızın uyguladığı baskı, tamamıyla kendi iç baskılarımızla yer değiştirir. Sonunda vicdan olarak davranan süperego, çocuğun bir

zamanlar, ana babasının gözleyip rehberlik ettiği egosunu gözlemekte ve rehberliği üstlenmektedir. Aynı ego gibi, hem bilinç hem de bilinçdışı düzeyde işler.

Aynı zamanda ego psikologları olarak bilinen yeni psikanalistçiler korkudan güvene, saldırganlıktan sevgiye, heteronomiden otonomiye geçiş gibi ahlaki yönelimlerin ego yapısının gelişmesiyle ilişkili olduğunu savunmaktadır (Akbaba, 1994). Yine psikanalize göre anksiyete durumu ortaya çıkınca ego var olan düzeni koruyarak dış dünya ile ilişkilerini sürdürmek ve denge sağlamak amacıyla yeni mantık bileşimleri yapmak zorundadır (Karahana ve Sardoğan, 2004; Öztürk, 2002) Bu mantık bileşimleri savunma mekanizmaları olarak adlandırılır. Bunlar *patolojik* ve patolojik olmayan savunma mekanizmaları olarak iki grupta incelenir. Özgecilik, başkalarının mutluluğu üzerine mutluluk kurma esasına dayanan çok üst seviyede bir savunma mekanizmasıdır ve patolojik olmayan savunma mekanizmaları sınıflamasına girmektedir (Ersevimi, 2008; Onatır, 2008). Psikanalize göre özgeci kişiler kendi içgüdü enerjilerini, başkalarına yararlı olma yolu ile doyururlar (Ersevimi, 2008).

Görüldüğü üzere olumlu sosyal davranışlar ve özgecilik psikoanalitik teoride ahlaki yargıların gelişmesiyle; ve yine benliğin patolojik olmayan savunma mekanizmalarıyla açıklanmaktadır.

2.1.6.2 Sosyal Bilişsel Teori ve Özgecilik

Sosyal öğrenme kavramı ilk defa 1947 yılında Rotter tarafından kullanılmıştır (Asma, 2008). Araştırmacılar, insanların başkalarını seyrederek bir şeyleri nasıl öğrendiği konusıyla ilgilenmişler ve bu sürecin başkalarının davranışlarını basit bir şekilde taklit etmekten çok daha karmaşık süreçleri

olduğunu bulmuşlardır. Bandura'nın öncülük ettiği bu araştırmalar "Sosyal Bilişsel Kuram" olarak adlandırılmaktadır (Asma, 2008). Sosyal bilişsel teoriye göre, insan davranışı, biliş, davranış, çevre arasındaki sürekli etkileşimle var olmakta ve buna göre açıklanmaktadır (Bandura, 1977). Sosyal öğrenmenin gerçekleştiği sosyal ortamlar arasında aile, okul ve akranlar sayılabilir (Kırhan, 2007). Bireyler, gündelik yaşamlarının her safhasında kitle iletişim araçları, arkadaş, aile çevresi gibi kaynaklardan etkilenirler. Bu durum, insanların fikir, duygu ve davranışlarını diğer insanlara kabul ettirme çalışmalarına neden olmuştur (Sakallı, 2010).

İnsan davranışlarında ortak özelliklerin görülmesi, aslında davranışların öğrenildiği konusunun basit bir ispatıdır. Örneğin eve misafir gelince hoş geldin demek bir şekilde ebeveynlerden model alınan bir davranış kalıbıdır. Bu konuda örnekler çoğaltılabilir. Sosyal bilişsel teoriye göre davranışlar hem çevreyle hem de önemli sosyal bildirimlerin öğrenilmesindeki kişisel motivasyonla açıklanmıştır (Lam, Kraus ve Ahearne, 2010). Ayrıca Sosyal öğrenmeler birçok organizmanın hayatta kalması için önemlidir ve sosyal öğrenmenin altında yatan şey bilişsel gelişimdir (Zentall, 2011). İnsanların bu şekilde modelle öğrenmelerinin etkili olmasında bazı süreçler işe karışmaktadır. (Aşkın, 1981; akt.; Köksal, 1991). Çocuk için ortada model teşkil edecek örnek bir davranış olmalıdır. Sözel veya imgesel bir hatırlatıcı şarttır ve bir uygulama gereklidir. Son olarak izleyerek öğrenilen bir durumun davranışa yansımaları için pekiştirme gereklidir.

Sosyal öğrenme sosyal girişimciliği büyük ölçüde açıklamaktadır (Howorth, Smith ve Parkinson, 2012). Özgeci davranışlar sosyal bilişsel teoriye göre öğrenme sonucu ortaya çıkarlar (Aşkın, 1986). Başka bir deyişle insan doğuştan özgeci değildir. Bu davranış sosyalleşme sürecinin bir ürünüdür. Özgeci davranış geçmiş tecrübelerin bir birikimi olarak ortaya çıkar ve bireyin kendi kendine ödül, ceza verme yetisine sahip olmasıyla birlikte pekişir (Akbaba, 1994).

2.1.6.3 Özgecilik ve pozitif psikoloji

Pozitif psikoloji kavramı son yıllarda psikolojide önemini gittikçe arttırmaktadır (Şimşek, 2006). Pozitif psikoloji, insanların yaşam boyu hayata bağlanmalarına ve yaşamı daha olumlu şekilde geliştirmelerine yardımcı olan; yaşamda neyin olumlu olduğuna ilişkin bilgiler ve bulgular ortaya koyan bir bilimsel çalışma alanıdır. Bu noktada, bireyleri tanımak ve geliştirmek amacıyla en uygun şekilde uyum sağlamlarına yardımcı olmak idealiyle araştırmalar yapan bir alandır (Peterson, 2000, Linley, Joseph, Harrington ve Wood, 2006; akt.; Eryılmaz, 2013). Pozitif psikoloji; bireylerin olumlu yönlerinin geliştirilmesine, olumlu tecrübeler kazanmalarına ve öznel iyi oluşlarını artırıcı programlar sayesinde onların psikolojik sağlıklarının korunmasına odaklanan bir disiplindir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Seligman ve Csikszentmihalyi'ye göre (2000), pozitif psikoloji yaklaşımı üç alanda araştırmalar yapmaktadır. Bunlar bireylerin pozitif yaşantıları nelerdir? Bireylerin pozitif özellikleri nelerdir? soruları ile pozitif kurumlardır.

Özgecilik bilindiği gibi pozitif bir özelliktir. Fellner ve Marshall 1970'te yaptıkları araştırmada böbrek bağışında bulunan kişilerin bu davranışlarının sonucunda benlik saygılarının da arttığını bulmuşlardır (akt., Akbaba,1994). Görüldüğü gibi özgecilik aynı zamanda pozitif bir yaşantıdır. Özgeciliğe sevgi, cesaret affetme gibi pozitif psikolojinin konusu olan özelliklerdir (Eryılmaz, 2013).

2.1.7 Özgecilik ve Sosyal Psikoloji

İnsan davranışlarının şekillenmesinin yaşanılan toplumla ilişkisi bilinmektedir. Toplumsallaşma süreci insanları herkes tarafından benimsenen değerlere bağlı kalmaya ve başkalarına yardımcı olmaya özendirir. Gönüllü çalışmalara katılan insanlar bu davranışlarını genellikle özgeci nedenlerle açıklarlar. Diğer yandan, özgeci davranışların çalışma deneyimi kazanma, sosyal ilişkiler geliştirme ve herhangi bir faaliyete ilgi duyma türünden kişilerin kendisiyle ilgili nedenlere bağlı olarak kendiliğinden ortaya çıktığı da bir gerçektir. Hayır çalışmalarında yer alma bazı insanların gözünde topluluk içinde bir prestij kazandırmakta ve başka insanların fiilen bir işte çalışmaktan aldıkları doyumunu hissettirmektedir (Onatır, 2008). Özgeci davranış kültürel değerlerden de etkilenebilmektedir. Bireyin kültürel değer sistemine uygun bir davranışı; toplumun, diğerlerine özgeci davranmak yolundaki öğütleri ve onaylanma durumu bireyi özgeci bir eğilime yönlendirebilir. (Boehm 1979; Gormley 1996; akt. Banbal, 2010).

Freedman ve ark. ise (1993) özgeciliği sosyal psikoloji açısından *diğer insanların etkisi, hakkaniyet ve toplumsal adalet, iyilik borcu ve suçluluk duygusu*

başlıkları altında incelemiştir. *Diğer insanların etkisi* birçok deneysel çalışmayla açıklamaya çalışan Freedman ve ark. yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım edebilecek kişi sayısı arttıkça insanların yardım davranışı sergileme eğilimlerinin azaldığını ancak yardım edebilecek kişi sayısının az olduğu durumlarda insanların sorumluluk duyması sağlanılarak yardım davranışlarının ve yardım olasılıklarının arttığını belirtmiştir. Yardım edebilecek başkaları olduğunda insanlar yardım etme eğilimi göstermemektedirler. *Hakkaniyet ve toplumsal adalet* söz konusu olduğunda her bireyin çabaları, yetenekleri, becerileri ölçüsünde hak ettiğini alması gerektiği inancı etkisini göstermektedir. İnsanlar haksızlığın olduğu durumlardan rahatsızlık duyarlar ve haksızlığı ortadan kaldırarak rahatsızlığı ortadan azaltma ya da ortadan kaldırma eğilimindedirler. (Akbaba, 1994). *İyilik borcu* temelde birisi bir iyilik yaptığında, hakkaniyet dengesini bozmaktadır. Birinin bize yardım etmesi dengeyi ve eşitliği bozmuştur. O bizim için bir şey yaparken biz onun için bir şey yapmamışızdır. Bu ise bizi borçlu hissettirecek ve ona bu borcumuzu ödeme eğiliminde oluruz. *Suçluluk duygusu* ise özünde kötü bir davranış yapıldığında suçluluk duygusuna kapılması ve bu durumu dengelemek adına iyi bir şey yapması olarak açıklanabilir (Freedman vd.1993).

Oral (2002) Antalya ilinde ilköğretim 6 7 ve 8. sınıflarında okuyan 150 deney ve 150 kontrol grubu olmak üzere 300 öğrenciyle deneysel bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonuçlarına dayanarak, toplumsal hizmetlerde bulunduğu sürece cinsiyeti ne olursa olsun, öğrencilerin sosyal sorunlar ya da gereksinimler karşısında farkındalık ve empati kazandıkları sonucunu bulmuştur. Ben-merkezci tutumlardan uzaklaşmak gençlerin farklı biçimlerde düşünüp, davranmasını

sağlamaktadır. Bu uzaklaşmanın kızları daha da sosyalleştirdiği gibi, özellikle erkek çocukların olumlu tutum ve davranış kazanmasında etkili olduğu belirtilmektedir. Başka bir deyişle, erkek çocuklar böyle programlar sayesinde kendi cinsel kimliklerinin sınırlarından kurtulup, daha evrensel etik ilkeler çerçevesinde davranmayı öğrenebilmektedir. Peterson ve Homer (1982) 77 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada yardım ihtiyacının açık olmasının ve seviyesinin özgeciliği etkilediği sonucuna varmışlardır. Underwood ve More (1982) algısal, sosyal ve ahlaki bakış açısı kazanmayla özgecilik arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Darley ve Latene (1964) yaptıkları deneyde deneklerin bir kısmını yalnız, bir kısmını da diğer deneklerle birlikte bir odada bırakmışlar, duvardaki küçük bir delikten odaya duman vermişlerdir. Denekler odada yalnız oldukları zaman durumu hemen bildirme eğiliminde oldukları halde, odadaki kişi sayısı artınca araştırmacıya haber verme eğilimi azalmaktadır (Akbaba, 1994; Freedman ve ark., 1993).

2.2. Benlik Kurgusu

Benliğin kültürle ilişkili boyutu literatürde benlik kurgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Benlik kurgusu kişinin kendisi ve diğerleri ile ilişkilerine dair duygu, düşünce ve davranışlar bütünüdür (Singles ve Sharky, 1995). Benlik kurgusu konusunun daha iyi anlaşılması için bu bölümde benlik ve kültürün tanımları yapılacak; kültürün psikoloji ve psikolojik danışmadaki yeri ve bireyci, toplulukçu ve ilişkisel bağlamda benlik kurgusundan bahsedilecektir.

2.2.1 Benlik Nedir?

Benlik kavramı, kişinin kendisine açık şekilde sormadığı ama içinde var olduğu, sorulduğunda cevaplandırabileceği, hatta farkında olmadan sık sık düşündüğü “Ben nasıl bir insanım?” sorusunun cevabıdır (Gül, 2010). Benlik kavramı "bireyin çeşitli kişilik özelliklerinin kendinde bulunuş derecesi, hakkındaki değerlendirmelerin bütünü ya da kişinin kendini algılaması" şeklinde tanımlanabilir (Gültekin, 2003). Benlik konusu literatürde benlik saygısı, benlik algısı, benlik kurgusu gibi farklı yönleriyle incelenmiştir (Çuhadaroğlu, 1984; Gezici ve Gülden, 2003; Wasti ve Erdil, 2007; Yılmaz, 2001). Bu tez çalışmasında benliğin kültürle ilişkili boyutu olan benlik kurgusu incelenecektir.

Kültür artık kendine birçok alanda gözden kaçırılmayacak kadar önemli bir yer edinmiştir. Farklı birçok bilim dalında incelenen konuların, kültürel farklılıkları üzerinde önemle durulmaktadır. Farklı kültürlerdeki sonuçlar karşılaştırılmalı bir biçimde incelenmeye başlanmıştır (Gül, 2010). Bu tez çalışmasında benliğin kültürle ilişkisini ifade etmeye çalışan Benlik Kurgusu konusu üzerine durulacaktır. Bu noktada son yıllarda çalışmalara konu olan kültürün psikoloji çalışmalarıyla ilişkisinden bahsetmek faydalı olacaktır. Ancak bundan önce kültür kavramının açıklanması gerekmektedir.

2.2.2 Kültür Kavramı ve Kültürel Farklılıklar

Kültür kelimesi bir çok bilim dalına konu olmuş, farklı tanımlamaları yapılmış bir kavramdır. Marx, “Kültür, doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı her şeydir” diyerek kültürün geniş kapsamlı bir tanımı olması gerektiğini vurgulamaktadır (akt., Kılıç, 2006). Kültürün yaklaşık olarak

164 farklı tanımı olduğu söylemektedir (Kroeber ve Kluckhohn, 1952; akt., Kağıtçıbaşı, 2007, s.36). Kültür kavramı bir çok disiplin tarafından farklı açılarla ele alındığından bir tanım içerisinde toparlanamayacak kadar geniştir (Gül, 2010). Psikologların yaygın olarak kabul ettiği tanım ise, Herskovits'in (1948) "hem fiziksel hem de öznel kültürü içeren çevrenin insan yapısı olan bölümü" tanımıdır (akt.,Kağıtçıbaşı, 2007, s.37).

Wallerstein, kültür kavramını sosyal bilimlerde kullanılan en geniş kavram olduğunu ileri sürer ve bunu açıklarken antropologların insan tanımından yola çıkar (akt.,Özhan, 2006). Buna göre her insanı üç farklı şekilde tanımlamak mümkündür. İlkinde herkes herkesle aynı insani karakter özelliklerini (insanın evrensel özellikleri/universal characteristics of the species) paylaşmaktadır. İkincisinde herkes sadece bir grup insanla aynı özellikleri (insanı belli bir grup üyesi olarak tanımlayan özellikler) paylaşmaktadır. Üçüncüsünde ise herkesin başka hiç kimse ile paylaşmadığı bazı özellikleri (mizaç/idiosyncratic characteristics) vardır. İnsanın evrensel olan ve mizaca ilişkin özellikleri dışındaki, değer, inanç gibi nitelikleri hakkında konuşurken genellikle "kültür" terimi kullanılır (Balı, 2001)

Bazı çalışmalarda kültür sadece etnik köken ve ırksal olarak açıklanmaya çalışılsa da son araştırmalarda yaş, cinsiyet ve cinsiyet yönelimi gibi kavramlar da araştırmalarda kültüre dahil edilmiştir (Bektaş, 2006). Cinsel tercih, cinsiyet, sosyal sınıf statüsü gibi özellikleri ile kendilerini toplumdaki diğer kişilerden ayrı olarak tanımlayan ya da bu özellikleri yüzünden toplumdan dışlanan kişileri anlatmak için de kültür tanımının kullanıldığı gözlenmektedir. Bu çerçevede

eşçinsel kültürü, işçi sınıfı kültürü, kadın kültürü gibi kavramlar kullanılabilir. Ancak bu kültürün en dar kapsamlı tanımı olarak karşımıza çıkar (Özhan, 2006)

Psikoloji Bilimi söz konusu olduğunda kültürün etkisinin göz ardı edilmesi düşünülemez. Kişinin içinde yaşadığı kültürel ortam, değer yargılarını, normlarını, davranış kalıplarını, rollerini hatta çocuk yetiştirme stillerini ve dili kullanma biçimlerini dahi etkilemektedir (Gül, 2010). İnsan davranışını yorumlamak için bireyin içinde bulunduğu kültürü göz önünde bulundurmak gereklidir. İnsanı konu alan bilim dallarından olan psikolojiyi bireyin, kültürden bağımsız ele alınmasını düşünmek mümkün değildir (Bektaş, 2006). Kültürün insan üzerindeki etkisine çok farklı örnekler verilebilir. Örneğin bazı kültürlerde çok eşlilik normal görülürken, bazı kültürlerde bu durum yanlış bir davranış olarak tanımlanır. Yine bazı kültürlerde normal olan şeyler, diğer kültürlerde olumsuz bir davranış olarak algılanabilir. Bu noktada kültürün insan davranışlarına etkisi üzerine kültür ve psikoloji başlığı altında kısaca bilgi verilecektir.

2.2.3 Kültür ve Psikolojik Danışma

Psikoloji bilimi özellikle son yıllarda kültürlerarası yaklaşımlar üzerine odaklanmaya başlamıştır. Doğan (2005) “Yirmi birinci yüzyılın psikolojik danışmanlarının farklı kültürlere mensup bireylerle çalışırken daha duyarlı olma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Etkili psikolojik danışma, psikolojik danışmanların kültürel olarak farklı popülasyonlarla ilgili kavramları anlamalarını ve danışanları kendi kültürel bağlamları içinde anlamaya çalışmalarını gerektirmektedir” demektedir (akt., Bektaş, 2006). Kültürlerarası yaklaşımları benimseyen

akademisyenler; klasik psikoterapilerin Batılı kültürler dışındaki kültürlerde uygulama konusunda yetersiz kalacağını düşünmektedirler (Güleç, 1999).

Benzer şekilde Kültürel psikiyatrinin ünlü araştırmacısı Kleinman (1980) Asyalı ve başka çok sayıda Batılı olmayan kültürlerden gelen hastaların konuşma terapisine güvenmediklerini, sorunlarını ve sıkıntılarını psikolojik terimlerden ziyade, somatik olarak ifade ettiklerini ileri sürmüştür (akt., Güleç, 1999). Bu iki kültür arasında bazı temel farklılıklar bireysel algılama düzeylerine ve yaşantılara, dolaylı olarak da yapılan danışma türünün başarı oranına etki etmektedir. Örneğin toplulukçu kültürün hakim olduğu toplumlarda insan davranışları grup yönelimliken bireyci kültürde bireyin ihtiyaç ve beklentileri ön plandadır (Markus ve Kitayama, 1991). Yine geleneksel kültürlerde geniş aile içinde paylaşım ve dayanışma ağırlıklıyken Batılı toplumlarda başarı ve rekabet daha ön plandadır. Bu iki kültür arasında yine akraba ilişkileri, ekonomik refaha vurgu, evlilik gibi konularda farklılıklar gözlemlenmektedir. Bu konuda geleneksel yaşantıyı benimsemiş toplumlarda bireylerin tutum davranış ve duygularına daha aktif şekilde hizmet edecek müdahale türlerinin oluşturulması düşüncesi transkültürel yaklaşımların doğmasına sebep olmuştur. Örneğin Japonya'da Morita Terapi Japonya'da egemen olan insan anlayışına göre kurgulanmıştır. Bu yaklaşımın temelinde hissedilenle yapılan arasında kesin bir ayrım yatmaktadır. Amaç tüm olumsuzluklara rağmen yaşama arzusunun devam etmesi ve hayatın verimli bir şekilde sürdürülebilmesidir. Bu anlayışın temeli ise Arugamama dır. Yani her şeyin olduğu gibi olduğu inancıdır. Bir şey ne iyi ne de kötüdür. Morito

Terapisi bağıllık, çalışma ahlakı, dış gerçekliğin kabullenilmesi gibi konularda Zen Budizminden ve Japon kültüründen etkilenmiştir (Güleç, 1999).

Benzer şekilde 1981 yılında Kore’de Dünya Psikiyatri Birliği’in Kiyoto Bölge Sempozyumunda sunulan Kozmik İçgörü Terapisi de Kore kültürüne uygun olarak geliştirilmiştir. Kore mental yapısının, bilincinin ve bilinçdışının; hem Budizm, Şamanizm, Konfüçyüs düşüncesi hem de batı kültürüne ait öğeleri barındırması söz konusudur. Bu yüzden id, ego, süperegö gibi sınırlı kavramların bir Koreli’yi tanımlaması mümkün değildir. Kozmik Terapistlere göre iletişimde kullanılan esas araç olarak sözlü dili kullanan klasik psikoterapilerin Koreli hastaları tedavi ederken yetersiz kalacağı görülecektir. Bu nedenle Kozmik İçgörü Terapistlerine göre Kore mentalitesinin kendine özgü niteliklerine uygun yeni ve daha etkili bir psikoterapi yönteminin geliştirilmesi gerekmektedir (akt., Güleç, 1999).

Görüldüğü üzere bilinen batılı psikoterapiler farklı kültürlerde yetersiz görülmüş ve bu farklı kültürlerde yaşayan bireyler için de etkili olacak terapi türlerine ihtiyaç duyulmuştur. Bu sebeple farklı kültürlerde ve farklı coğrafyalarda çeşitli yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Ortaya konulan yaklaşımların ise her kültür için uygulanabilir olması amaçlanmıştır. Çünkü insanoğlu farklı coğrafyalarda yaşasa da ortak noktaları oldukça fazladır. Bahauallah ın dediği gibi “İnsanlar bir ağacın yaprakları, bir dalın meyveleridirler”. Bu noktada İran asıllı Prof. Dr. Nossrat Peseschkian (2008) geliştirdiği pozitif psikoterapide Ortadoğu’nun bilgeliğe ve sezgiye dayalı düşünceleri ile batının yeni psikoterapi

yöntemleri arasındaki ilişkiyi harekete geçirmeyi amaçlamıştır (Peseschkian, 2008).

Bunun yanında kültürlerarası yaklaşımda psikolojik danışman çalıştığı danışanın sadece din, etnik köken gibi etnografik değişkenlerini değil aynı zamanda yaş, cinsiyet gibi demografik değişkenlerini de göz önünde bulundurmalıdır. Psikolojik danışman ve danışan aynı toplumun üyeleri olsalar dahi dünya görüşleri bakımından aralarında farklılık olabilir. Psikolojik danışmanın temel öğelerinden olan şartsız kabulün sağlanabilmesi için bu dünya görüşlerinin anlaşılması önemlidir. Aynı zamanda danışan kendi kültürel özelliklerinin de farkına varmalıdır. Kendi kültürel gelişimi ve dünya görüşünün gelişim sürecini anlamayan bir psikolojik danışman, danışanın dünya görüşünü ve yaşadığı kültürel etkileri anlamak konusunda zorlanacaktır. Bu durum Wrenn' in *kültürel hapsolma* kavramını karşımıza çıkarır. Psikolojik danışman kültürel hapsolma yaşadığı takdirde gerçeği kendi değer yargıları ve dünya görüşü çerçevesinde sınırlayarak; dar bir analiz yetisiyle mantıksız varsayımlara başvuracaktır. Sonuç olarak böyle bir hapsolma durumunda danışmanın başarı olasılığı düşecektir (Hackney ve Cormier, 2005).

Psikolojik danışma noktasında görüldüğü üzere farklı kültürlere yönelik çalışmalar önem kazanmıştır. Bunun sebeplerinden biri de bireylerin benlik oluşumunda kültürün etkisinin olduğu inancıdır. Bu yüzden yapılan çalışmalarda kültürün etkisini de araştırmak önemlidir. Bu yüzden bu bölümde kültür ve benlik ilişkisinden bahsetmek gerekmektedir.

2.2.4 Benlik Kurguları

Psikolojinin temel kavramlarından olan benlik kavramının kültürden ayrı düşünülmesi söz konusu değildir. Benliğin kültürle ilişkili boyutu literatürde benlik kurgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Benlik kurgusu ise kişinin kendisi ve diğerleriyle ilişkilerine dair duygu, düşünce ve davranışlar bütünüdür (Singles ve Sharky, 1995). Dünya üzerinde birçok kültür mevcuttur ve bu kültürlerin benzer noktalarının olmasının yanında, birbirlerinden farklılıklar gösterirler. Bu farklılık ise yukarıda da belirtildiği üzere benlik kurgularını ve dolayısıyla bireylerin davranışlarını etkilemektedir. Bizim benlik kurgumuz, başka kültürlerde yer alan bireylerin benlik kurgularından tamamen farklı olabilir. Bu farklılık çoğu zaman fark edilmemekle birlikte, farklı benliklerle etkileşim aradaki farkı görmemizi sağlar. İnsanlar belirli bir kültürel çevrede yetişirler ve kültürel çevre, benliğin şekillenmesinde ve biliş, duygu ve güdüler üzerinde etkilidir (Ercan, 2011). Bunu bir modelle ifade etmek gerekirse

Kültür

(Değer, tutumlar, —————> Benlik Kurgusu —————> Biliş, Duygu, Güdü davranışlar vs.)

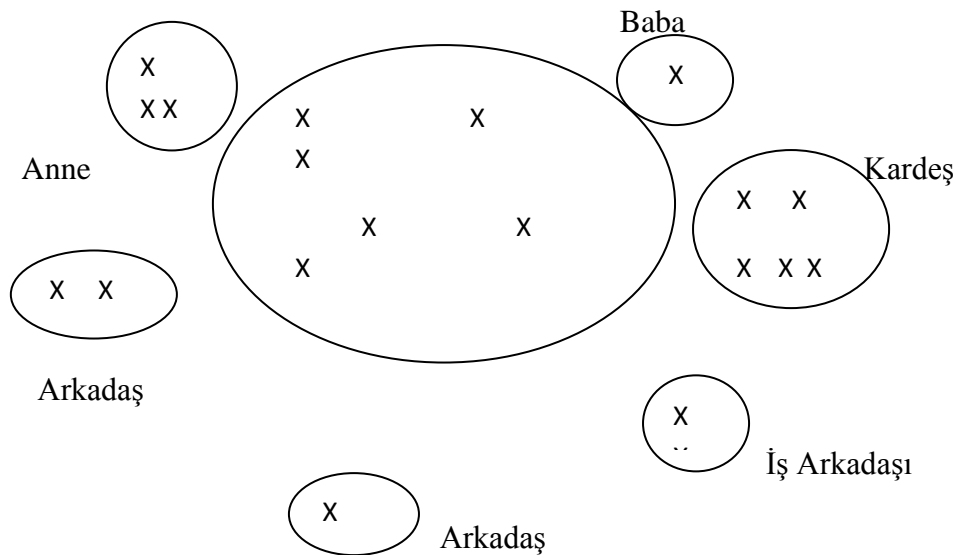
Şekil.1 : Kültürün eylemleri, davranışları, düşünceleri ve hisleri benlik kavramı aracılığıyla nasıl etkilediğini gösteren bir model. (Matsumoto, 2000 ;akt., Ercan, 2011)

Markus ve Kitayama (1991) insanların kendilerini, diğerlerini ve ilişkilerini anlama biçimlerinin kültürden etkilendiğini ileri sürmektedirler. Bu bağlamda benlik kurguları bağımsız ve bağlaşıklık benlik kurgusu olarak iki boyutta

incelenmektedir. Markus ve Kitayama bunu en basit şekilde Amerikalı ve Japon ebeveynlerin çocuklarına yemek yedirmek için söyledikleri geleneksel telkinlerle açıklarlar. Amerikan ebeveynleri çocuklarına yemek yedirmek için "Etopya'da ki aç çocukları düşün; ve onlardan farklı olduğun için ne kadar şanslı olduğun için şükret" derken; Japon ebeveynler "Bu pirinçleri yetiştirmek için çok çalışan çiftçiyi düşün; eğer sen yemeğini yemezsen o çabaları boşa gittiği için ne kadar çok üzülecek" derler. Amerikalılar bağımsız bir benlik kurgusu oluştururken Japonlar daha çok bağlaşıklık bir benlik kurgusu geliştirmektedirler.

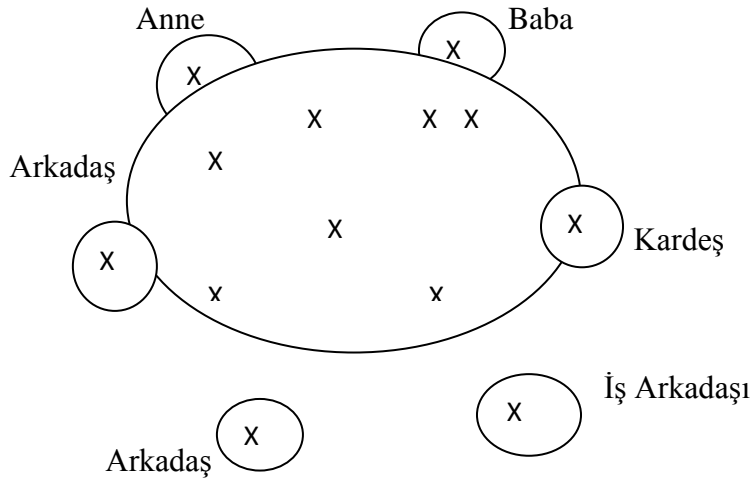
Batılı kültürlerde benlik kurgusu gelişimi ile ilgili kültürel amaçlar başkalarından bağımsız birey olmayı vurgular. Böylece, bu kültürlerde doğmuş, yetişmiş ve yaşayan bireylerin çocukluktan itibaren, kendilerini özerk olarak tanımlama eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). Diğer yandan doğu toplumlarında başkalarıyla bütünleşme, aile bağları ve ilişkisellik önemli kültürel amaçlar olarak belirtilir. Buna göre de doğu toplumlarında ya da toplulukçu kültürlerde doğmuş, yetişmiş ve yaşayan bireylerin daha çok bağımlı-ilişkisel benlik geliştirme eğiliminde oldukları ifade edilmiştir (Özdemir, 2010). Bireyciliğin kültürel anlamda öznel yansıması *özerk benlik*, *bireycilikle*; *toplulukçuluğun* kültürel anlamda öznel yansıması için *ilişkisel benlik*, *toplulukçulukla* eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Wasti ve Erdil, 2007). Araştırmalarda genellikle bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri doğrultusunda farklı kültürel değerleri içeren benlik tiplerinin ve bu benlik tipleri doğrultusunda biçimlenen davranış örüntülerinin incelendiği görülmektedir. Toplumlardaki egemen bireyci (individualistic) ve toplulukçu (collectivistic)

değerler, benlik tiplerindeki farklılıkların en önemli nedeni olarak değerlendirilmektedir (Ercan, 2008; İmamoğlu, 1998; Kağıtçıbaşı, 2007, 2012; Wasti ve Erdil, 2007). Bireycilik, içinde bulunulan gruptan ve toplumdan duygusal olarak bağımsız olmayı ifade ederken; toplulukçuluk üyesi bulunulan grup ve sosyal sisteme bağımlı olmayı ifade etmektedir (Hofstede, 2001). Tüm bu bilgiler özetlenecek olursa Benlik nedir? sorusuna bireyci kültürler “Benlik; bireyin eşsizliği, özerkliği, başkalarından ayrıışmışlığı ve kendini merkeze almasıdır” diye cevap verirken, toplulukçu kültürler “Başkalarıyla ilişkili, grup merkezli, kurallara uyan, itaat eden ve gerektiğinde grubun çıkarlarını kendi çıkarlarına tercih eden kişilik” olarak cevap vermektedirler (İlhan, 2009). Markus ve Kitayama (1991) bu iki benlik yapısını şu şekilde ifade etmiştir.

Şekil 2

BAĞIMSIZ BENLİK YAPISI

Şekil 3

KARŞILIKLI BAĞIMLI BENLİK YAPISI

Görüldüğü üzere bağımsız benlik yapısı diğer benliklerle iç içelik durumu göstermezken, karşılıklı bağımlı benlik yapısında bir iç içelik söz konusudur. Yine kişinin sınırları bağımsız benlik yapısı içerisinde belliyken bağımlı benlik yapısında bu söz konusu değildir. Yani kişi bağımlı benlik yapısında kendisini başka benliklerle ilişkilendirerek tanımlarken bağımsız benlik yapısında kendisini diğer benlikler dışında tanımlar.

Tüm bunların yanında benliğin bağımsızlık-karşılıklı bağımlılık şeklinde ele alınması kişiler arası ilişki yönelimli ve grup yönelimli karşılıklı bağımlılık arasında bir ayrım yapmadığı için de eleştirilmektedir (Ercan, 2011). Kağıtçıbaşı (2000, 2005, 2007) bu eleştirilerden yola çıkarak üçüncü bir benlik yapısı ortaya koymuştur. Bu benlik yapısı hem ilişkiselliği hem de özerkliği içermektedir. Bu tür benlik, toplulukçu kültüre sahip toplumların gelişmiş kentsel bölgelerinde,

kuşaklararası maddi ilişkilerin azaldığı, buna karşılık duygusal bağlılıkların kaybolmadığı aile modellerinde gelişmektedir (Kağıtçıbaşı, 2012).

İmamoğlu ise Denge Modeli'nde kişinin kendisi olarak var olması ve diğerleriyle ilişkili olması Batı literatüründe çoğu kez varsayıldığı gibi birbirinin karşıtı değil, bilakis birbirini tamamlayıcı nitelikte bağımsız iki yapı olarak ele alınmaktadır (İmamoğlu, Günaydın ve Selçuk, 2011). Bu model birey gelişim yönelimiyle ,ilişkisel gelişim yönelimi gibi iki temel yöneliminin oluşturduğu dört benlik tipi açısından tanımlanmaktadır. Modele göre her insan bu iki eğilime birden sahiptir. Birey kendi potansiyelini gerçekleştirmeye çalışırken başkaları ile de bütünleşme gereksinimi duymaktadır. Ayrışma ve bütünleşme birbirini tamamladığı ölçüde dengeli gelişme gerçekleşmektedir (İmamoğlu, 1998; İmamoğlu, Günaydın ve Selçuk, 2011).

İkili benlik modeli Kağıtçıbaşı ve İmamoğlu dışında farklı araştırmacılar tarafından da eleştirilmiş ve son çalışmalarda ikili yerine üçlü bir benlik ayırımına gidilmesi önerilmiştir (Bresnahan, Chiu ve Levine 2004, Brewer ve Gardner, 1996; Hardie, Kashima ve Pridmore, 2005; Kashima ve Diğerleri, 2004; Kashima ve Hardie, 2000; Schott ve Bellin, 2001; Uleman, Rhee, Bardoliwalla, Semin ve Toyoma, 2000). Türk toplumu bulunduğu coğrafi konuma benzeşik olarak benlik kurgusu konusunda da hem Asya hem Avrupa toplumlarının arasında yer almaktadır. Bu sebeple hem bireyci hem toplulukçu değerler taşıyabilmektedir. Bu sebeple sadece ikili bir model Türk toplumunda yeterli bir model olmayabilir. Araştırmada bu nedenden dolayı üçlü bir model olan bireyci-ilişkisel-toplulukçu benlik modeli referans alınacaktır. Buradaki boyutlar bireycilik boyutu, bireyi

başkalarından farklı, kendine özgü yapısıyla yansıtan boyutunu; ilişkisellik boyutu, bireyin yakın çevresindeki diğer kişilerle ilişkisini ve özdeşimini; toplulukçuluk boyutu, birey ve topluluk arasındaki sembolik değerleri yansıtan boyutları temsil etmektedir.

2.2.5 Benlik Kurguları ve Özgecilik

Benlik kurguları konusu ve özgecilik konusu literatürde çeşitli şekillerde ilişkilendirilmiştir. Kumru vd. (2004) 550 ergen katılımcıyla yaptıkları araştırmada olumlu sosyal davranışları birçok değişkenle açıklamaya çalışmışlardır. Bu değişkenlerden birisi ise benlik kurgularıdır. Araştırma sonuçlarına göre toplulukçu değerler ergenlerin duygusal, itaatkar ve gizli olumlu sosyal davranışlarını pozitif, buna karşın özgecilik davranışlarını negatif olarak yordamıştır. Kumru vd. bu bulguların sebebini Türk toplumunun toplulukçu değerlere sahip olmasına bağlamıştır. Kumru vd. ye göre; ergenlerin daha duygusal, taleplere uyan ve gizli yardımlar şeklindeki toplulukçu değerlerle de vurgulanan davranışlarının bu değerlerle pozitif ilişkideyken, özgecilik gibi, daha içselleştirilmiş ahlaki muhakeme becerisi gerektiren olumlu sosyal davranışlar ile negatif ilişkide olması anlaşılabilir görünmektedir

Bu çalışmayla birlikte Oral' ın (2002) 300 ilköğretim öğrencisiyle yaptığı deneysel çalışmada öğrencilere toplum hizmetleri programı uyguladıktan sonra elde ettiği bulgulara göre gençlerin Ben-merkezci tutumlardan uzaklaşmaları farklı biçimlerde düşünüp, davranmalarını sağlamaktadır. Bu uzaklaşma kızlarda daha fazla sosyalleşmeye sebep olmakla birlikte erkeklerin olumlu tutum ve davranış kazanmasında etkili olduğu görülmektedir. Başka bir değişle, erkek

çocukların özgeci davranışları kapsayan programlarla evrensel etik ilkeler çerçevesinde davranmayı öğrenebileceğini ortaya konulmuştur. Stiff vd. (1987) 171 öğrenciyle yaptıkları çalışmada özgeci davranışların öncelikle başkalarıyla ilgilenerik motive edildiğini ortaya koymuş; Yarcheski ve Mahon ise (1984) yaptıkları çalışmada yalnız olarak nitelendirilen bireylerin zayıf özgeci davranışlara sahip olduğunu bulmuşlardır (akt., Akbaba, 1994). Bu bulgular bir arada düşünüldüğünde özgeciliğin Kumru ve arkadaşlarının bulgularından farklı olarak ilişkisel ve toplulukçu değerlerle ilişkili olduğu düşünülebilir. Clarken bu konuda (2011)

Bencil ve rekabetçi ilişkiler, yıkıcı bölücü, haksız ve yabancılaştırıcı olma eğilimi gösterirken;özgeci ilişkiler sevecen, tamamlayıcı, ortak ve işbirlikçi olurlar. Bencillikten; otantik, özerk ve özgeci olma yollarına geçmek daha doğru, daha sağlıklı bir gelişmeye imkân tanır. Otantik gerçek, özgeci sevgi ve özerk iyi niyet oluşturma süreci, bağımsızlık ve bağımlılık arasındaki sağlıklı bir dengeye bağlıdır demektedir.

2.3 Otantiklik

Golomb (1995) otantikliğin kişinin toplum otoritesinden kendi özerkliğine kaçmasıyla geliştiğini belirtir (akt; Burks ve Robbins, 2011). Bireyin kendini olduğu gibi ifade etmesi, yakın sosyal grupların yanı sıra iş ortamı, eğlence grupları gibi ikincil gruplar ve hatta demokratik toplumlar ve ülkeler için önem taşımaktadır (Coşkun, Duran ve Elgin, 2012). Otantiklik üzerine yapılan araştırmalar birey merkezlidir ve son zamanlarda otantiklik konusu hümanistlik, varoluşçu ve pozitif psikolojinin de ilgisini çekmiştir (Wood, Linley, Maltby, Baliouis ve Joseph, 2008).

Maslow ihtiyaçları fiziksel, güvenlik, ait olma, saygı ve kendini gerçekleştirme başlıkları altında incelemiştir. Kendini gerçekleştirme aşaması otantiklik var olmadan tam anlamıyla ulaşılabilecek bir aşama değildir. İnsanların kendi benliklerini kendilerine özgü ve hür bir şekilde yaşayamaması onlarda olumsuz duygu durumlarına sebep olacaktır (Gül, 2010). İnsanın otantik olması aslında iyi oluşunda bir göstergesidir (Wood vd., 2008; Bognar, 2010). Yine insanın kendisi olarak varoluşunu sürdürmesi özünde kendine olan saygısıyla da ilişkilidir. Benlik saygısı bakıldığında otantiklikle ilişki bir durumdur ve literatürde bu görüşü destekleyen araştırmalar vardır (Gül, 2010). Otantiklik konusunun daha iyi anlaşılması adına otantiklik konusunun temelleri üzerine durulması faydalı olacaktır

2.3.1 Otantikliğin Felsefi Temelleri

Otantiklik, felsefi bir terim olarak ilk kez Heidegger tarafından kullanılmıştır. Heidegger'e göre otantiklik, insanın varlıkla ilişki kurduğu sahici bir varoluş tarzıdır (Özkanlı, 2011). Otantiklik terim olarak 19. yy. da ortaya atılmış bir kavram olmakla birlikte otantikliğin tarihi antik Yunana dayanmaktadır. Örneğin Sokrates için insanın kendini sorgulaması en üstün özellik olarak kabul edilir. Aristoteles ahlak bilimini insanların en iyiyi arama çabası olarak ele almıştır. Ona göre yüksek iyilik özellikle tüm yaşam boyunca ruhun tam ve en iyi erdeme sahip olmasına bağlıdır. İyi oluş kendini gerçekleştirme yoluyla elde edilir ve bu kişinin kendi gerçeğini aramadaki performansını yansıtır. Bu manada yapılan faaliyetler ise mutluluk ve memnuniyet için istenilen sonuçları vermekle birlikte mutluluk ve memnuniyet, hayatta başarılı bir şekilde de bu faaliyetleri

yöneten iyi bir performansın sonucudur. Bu görüş yine Nietzsche ve Kierkegaard gibi varoluşçu filozoflarında düşünceleriyle benzerlik göstermektedir (Kernis ve Goldman, 2006).

Otantiklik konusu günümüzde de felsefenin konuları arasında yerini korumaktadır ve son dönemde seçkin filozofların bu konuda iki temel yaklaşımı mevcuttur (Splitter, 2009). Bunlardan ilkinde, insan varoluşunda kesin olan yol kendinin olan yoldur. Kendi yolumuz kendimizce yaşanmalıdır ve başkalarının yolu taklit edilmemelidir. Bu fikir bizlere gerçek benliğimizin ne olduğu konusunun önemini hatırlatır. Eğer ben, ben olarak var değilsem, hayatımı ve gerçekten insan olmayı ıskalamışım demektir. Diğerinde ise eğer tüm yaptığımız işlerde bir ana unsur olmalıysa o da özgünlüğümüz ve öz duygularımız olmalıdır. Bu ise bazı duygularımızdaki bazı şeylerin gerçekten biz olduğu, ya da gerçekte ne hissettiğimizin ve ne hissetmediğimizin ifadesidir

2.3.2.Otantikliğin Psikolojik Temelleri

Danışma psikolojisi açısından otantiklik önemli bir terimdir. Husserl varoluşçu yaklaşımın önemli kavramlarından olan fenomenolojiyi olayın ne olduğu değil olayı yaşayan insan tarafından nasıl yaşandığı olarak ifade etmektedir (akt., Geçtan, 2004). Fenomoloji görüldüğü gibi otantiklikle ilişkilidir. Yüzyılımız varoluşsal felsefesinin kurucusu olarak kabul edilen Heidegger fenomenoloji ve varoluş felsefesini birleştirmiş ve ontolojiye yeni bir ivme kazandırmıştır (Yıldız, 2006). Varoluşsal yaklaşımlarda tedavinin amacı danışanın seçimler yapabileceğine inanması, seçimlerini yaparak bunları eyleme dönüştürmesi ve etkin bir biçimde somut işler yapmasıdır. Bu ise varoluşçu yaklaşımda kendini

gerçekleştirmenin bir parçasıdır (May ve ark, 1958; akt.,Geçtan, 2004, s.314). Varoluşçu ve insancıl yaklaşımlarda otantiklik, iyi oluşun anlaşılması açısından önemli bir unsurdur (May, 1981; Rogers, 1964; Yalom, 1980; akt., Özdemir ve İlhan, 2013).

Gestalt terapinin öncüsü olan Perls (1969) “her birey, her bitki, her hayvan doğuştan tek bir amaca yöneliktir. Bu da kendi kendisi olabilmektir” demektedir. Tüm canlıların kendilerini gerçekleştirme mücadelesi içinde çeşitli gereksinimleri ortaya çıkar. Bu gereksinimlerin doyurulması tam anlamıyla fenomenolojik farkındalık gerektirir (Akkoyun, 2001,s.7). Gestalt terapi kişinin öz bilinçliliğe kavuşarak özünü gerçekleştirmesini amaçlamaktadır. Perls bu konuda belirttiği beş farklı psikopatoloji seviyesinde bu durumu özetlemiştir. Bunlardan ilki olan *foni* seviyesi başkalarının istedikleri gibi olmaya çalışmak amacıyla kişinin rol yaptığı dönemdir. Bu fantezi yaşama *maya* denir. Bir sonraki evre ise *fobik* düzeydir. Bu düzeyde birey kendisinin gerçekte kim olduğunu fark eder ve bu farkındalıktan dolayı korku yaşamaya başlar. Daha sonra *impas* düzeyi ortaya çıkar. İmpas düzeyinde kişi bağımlılık durumunda takılıp kalır ve bir çıkmazın içine girer. Bireyin bu çıkmazdan kurtulması, duygularının ve reddettikleri yanlarının sorumluluğunu almasına bağlıdır. Bu sorumluluğun kabul edilmesiyle birlikte *içsel patlama* düzeyine geçilmiş olunur. İçsel patlama düzeyinde benliğe yaklaşma ve farkındalık söz konusudur. Artık sahte imaj terk edilmeye başlanılır ve *dışsal patlama* evresine geçilmiş olur. Birey dışsal patlamayla birlikte kendisi olarak var olur. Artık gelişme ve bütünleşme sağlanmıştır (Karahana ve Sardoğan, 2004).

Gestalt yaklaşımına göre kişi kendini diğerlerinden ayırarak ve aynı zamanda başkalarıyla ilişki kurarak var olabilir. Bizler çevreyle alışverişimizle gelişir ve büyürüz ama kendimizi başkalarından ayırmadan kendimiz olamayız. Bir birey olabilmek için bir sınırimızın olması gerekmektedir. Bu öyle bir sınırdır ki; bu sınırla hem kendimizi çevreden ayırıştırabilecek hem de büyümek ve gelişmek için çevreyle alışverişi sağlayacak şekilde iki temel fonksiyonu yerine getirebilmeliyiz. İşte varoluş mücadelemizin temelindeki dinamik budur (Akkoyun, 2001).

Önemli psikoloji kuramcılarında olan Rank'ın yaşam ve ölüm korkusu, istem ve kişilik tipleri konusundaki kavramlaştırmaları da bize otantikliği hatırlatmaktadır. Rank'a göre (2001) doğum yeniden varoluştur ve (anneyle) birlikteliğin ölümü anlamına gelir. Yani doğmak için ölmek gereklidir. Başka bir ifadeyle insanın bağımsız bir varoluş sergileyebilmesi bir önceki ortak yaşamından ayrılmasına bağlıdır. Ancak insan bağımsızlığa doğru attığı her adımı bir korku kaynağı olarak algılar ve buna *yaşam korkusu* denilir. Öte yandan insanda var olan yaratıcı güç onu diğer insanlardan ayrılmaya ve kendi olarak var olmaya iter. Bu durum ise *ölüm korkusunu* ortaya çıkarır. Bu ikisinin dengeli halde oluşması gerekmektedir (Geçtan, 2004).

Doğum travması başarısız bir şekilde kültürel uyumla aşılmaya çalışılır (Rank, 2001). *İstem* kavramı bu noktada ortaya çıkar ve kişiliğin bütünleştirici gücünü tanımlamak amacıyla kullanılır. İstem kavramıyla Rank, insanı bilinçli, amaçlı, seçim yapabilen ve kendine yön verebilen bir varlık olarak tanımlamıştır. İnsanın varoluş nedeni kendi etkinliğidir ve birey istemini geliştirdikçe,

çatışmalarına karşı uyum sağlamayı başarır (Geçtan, 2004). Rank' a göre sağaltım istemin etkinleştirilmesiyle ilişkilidir.

Rank'ın kişilik tiplerinde belirttiği *ortalama insan* kendisini ayrılmamanın verdiği suçluluk duygusundan korumak amacıyla toplumun beklentilerini karşılama eğilimindedir ve başka bir seçeneği olduğunu düşünmediği için topluma uyum göstermektedir. Rank bu eğilime şiddetle karşı çıkmış ve psikoterapide amacın topluma uyum olmadığını ifade etmiştir. Ona göre artist insan daha ideal olandır. *Artist* bir yandan kendi istemini gerçekleştirirken diğer insanlarla yaratıcı ilişkiler kurarak beraberlik ihtiyacını da karşılar, bir yandan da yaşam ve ölüm korkularının oluşturduğu kutuplaşmaya çözüm getirir (Geçtan, 2004). Rank bu görüşünü doğum travması eserinin son paragrafında (2001) :

(...)Bilinç zayıfta olsa nevroza karşı elimizdeki tek silahtır. Doğum olayına bağlı kaygı hissini geri dönüş çabasına karşı biyolojik ve tedavi edici bir araç olarak bilince demirlenmesi, göstermeye çalıştığımız gibi, insan olma sürecine yol açmaktadır ve bilinç de insanın ayırt edici niteliğidir. Bilince demirlenmiş olan ilksel bastırmanın analiz yoluyla giderilip aşılması, nevrotik kişiyi aslında bugün hala çocukluktan çıkmamış bulunan kültür insanıyla aynı derecede yetişkin kılmaya yetmez mi acaba ? Nevrotik kişi sadece biraz daha erken bir aşamada, doğum travmasında takılıp kalmıştır ve terapiden beklenende onu sadece insanlığın içinde yaşadığı çocuk dünyasına taşımaktır.

diyerek insanın doğum travması temeliyle oluşturduğu ortalama insandan artist insana geçişinin terapi sürecindeki önemini ifade etmiştir.

Horney' e (1999,) göre ise nevrotik birey kendini yeniden kazanmak için kendi istek ve duygularının farkına varmalı, ona ait olan değerleri geliştirmeli, kendi duygu ve inançları temelinde diğer insanlarla ilişki kurmalıdır. Terapinin temel amacı bu olmalıdır. Yine bu amaca ek olarak danışmanın amacı üç temel

barındırmaktadır. Horney bu üç temeli, danışanın içinden geldiği gibi davranması, kendi değerini fark edebilmesi ve kendisi olabilmeyi göze alması olarak belirtilmiştir. Horney için otantiklik danışma psikolojisinin önemli yordayıcılarından biridir (akt.,Özdemir ve İlhan, 2013).

Wood vd. (2008) ise geliştirdikleri otantiklik ölçeğinde otantiklik üç faktörde incelenmiştir. Bu faktörler Kendine Yabancılaşma, Dış Etkileri Kabullenme ve Otantik Yaşam olarak tanımlanmıştır. İlk faktör olan *kendine yabancılaşma*, kişinin kendini tanımaması ve öznel duygunun yokluğunu açıklar. İkinci faktör olan *dış etkilerin kabulü*, bireyin diğer insanların beklentilerine uyması gerektiği inancıdır. Üçüncü faktör olan *otantik yaşam* ise bireyin kendi beklentileri ve inançları ile tutarlı şekilde davranması olarak karşımıza çıkmaktadır

Yukarıda kısaca belirtilen kuramsal yapıyı destekleyen bir çok araştırma mevcuttur. Bu araştırmalar otantiklikle iyi oluşun yüksek ilişkili olduğunu göstermektedir. Theran (2011) 14 yaşındaki 435 kız ve erkek denekten oluşan çalışmasında otantikliğin ilişkilerle ve depresif semptomlarla ilişkisini incelemiştir. Erkeklerin yarısında ve kızların üçte birinde depresif belirtilerle otantikliğin ilişkili olduğunu bulmuştur. Yine aynı çalışmada kız ve erkek ergenlerin ebeveynlerinden bağımsız bir özgünlükle var olmalarının depresif semptomlarla ilişkili olduğunu bulmuştur. Brunel vd. (2010) Otantikliğin, pozitif ilişkilerin sonuçlarını ve öznel iyi oluşu açıklayan sağlıklı ilişki davranışlarındaki bağlanmayla ilişkili olduğunu buldular. Scharf ve Myseless (2010) yaptıkları çalışmada İsraili genç yetişkinlerin otantik duygularının öznel iyi oluşlarında ve

sosyo-duygusal fonksiyonlarında merkezi bir rol oynadığını buldular. Yine bu çalışmanın sonuçlarına göre toplulukçu kültürlerde yaşayan gençler, öz benliklerini bulmak ve keşfetmek için toplumun ve diğer önemli insanların beklentilerinden ayrılarak kendilerine yabancılaşma ihtiyacı duyabilirler.

2.2.3. Otantiklik ve Özgecilik

Otantiklik, kişinin toplum otoritesinden kendi otoritesinin etkisiyle ayrışması ve kendi var oluş çizgisinde hareket etmesidir (Star, 2008; Burks ve Robbins, 2011). Literatürde özgecilikle ilgili yapılan tartışmaların genel olarak yapılan davranışın motivasyonunda bireyin kendi özerkliği mi yoksa toplum otoritesi mi olduğu noktasında birleşmesi (Akbaba, 1994; Kapıkıran, 2008; Karadağ ve Mutaçlılar, 2009; Banbal, 2010) aslında otantikliğin gerçek özgeciliğin var olup olmadığı konusunun anlaşılması için ne kadar önemli bir rolünün olduğunu bizlere göstermektedir. Özgecilik olumlu sosyal davranışların üst boyutu gibi kabul edilse de literatürde bu görüşe uymayan bakış açıları da mevcuttur. Örneğin Hobbes özgeci davranışların doğrudan çıkar, ödül ve bencillikle alakalı olduğunu ileri sürmektedir (Karadağ ve Mutaçlılar, 2009). Yine Macaulay ve Berkowitz (1970) ve İmamoğlu (1979) özgecilikle olumlu sosyal davranışı aynı anlamda kullanmıştır (akt. Akbaba, 1994). Bununla birlikte *mantıksal pozitivist teorisini* takip eden çalışmacılar özgecilik olasılığını tamamen inkar etmiş ve sosyal olayları bencil bireyler tarafından yapılan mantıksal hesaplamalar çerçevesinde açıklamaya çalışmışlardır. Bu çerçevede gerçek özgeciliğin var olmadığını ifade etmişlerdir (Karadağ ve Mutaçlılar, 2009).

Bu görüşlerin yanında literatüre genel anlamda bakıldığında yapılan tanımlamalar doğrultusunda her olumlu sosyal davranışın özgecilik olduğu söylenilemez. Yapılan davranışın özgeci davranış olarak tanımlanabilmesi; kişinin toplum otoritesine uymak yerine kendi özerliğiyle bu davranışı sergilemesine bağlıdır. Bilindiği kadarıyla literatürde otantiklik ve özgecilik arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik bir çalışma yoktur. Ancak özgecilik tanımları incelendiğinde otantiklikle özgecilik arasındaki ilişki fark edilecektir. Otantiklik yapı olarak bireyin davranışlarındaki motivasyonun kendi varoluşuyla ilişkili olması anlamına gelir. Gerçek özgeciliğe kişinin çıkar gözetmeksizin kendi özerkliğiyle karar vererek olumlu sosyal davranış sergilemesidir. Bu açıdan aslında her ikisinin de psikolojik iyi oluşu yordadığı bilinen (Akbaba, 1994; Akkoyun, 2001; Brunel vd., 2010; Bognar, 2010; Ersevimi, 2008; Eryılmaz, 2013; Gençtan, 2004; Horney, 1999; Karahan ve Sardoğan, 2004; Onatır, 2008; Özdemir ve İlhan, 2013; Rank, 2001; Scharf ve Myseles, 2010; Theran, 2011; Wood vd., 2008;) otantiklik ve özgeciliğin pozitif ilişkili olduğu anlamı çıkarılabilir. Otantik özerk ve özgeci olmak aynı zamanda bütün insanların haklarını ve haysiyetini onurlandırmaktır (Clarcken, 2011).

Birçok araştırmacı 1983 yılında Özgeci Kişilik Projesi etrafında birleşerek iki yıl boyunca ikinci dünya savaşı sırasında Yahudi mağdurlara yaşamlarını riske atarak yardım eden yirmi beş kurtarıcı ve hayatta kalan elli kişiyle görüşmeler yapmışlardır. Aynı zamanda o dönemden hayatta kalan kişilere, o yıllardaki faaliyetler ve belgelere dayalı bulguları incelemişlerdir. Bu araştırmada kurtarıcı kişilerin en belirgin özellikleri kendilerini kahraman olarak görmek istememeleri

ve yaptıklarının doğal olduğunu savunmalarındır. Kurtarıcı kişiler çok derin ahlaki değerlere sahip olmakla birlikte, kendilerini mağdurlara etik açıdan bağlı hissetmekte veya mağdurlarla duygusal özdeşim kurup bağlanmaktaydılar (akt., Morris 2001). Bu çalışmanın bulgularına göre özgeci davranış sergileyen kişilerin savaş dönemi sırasında hayatlarını tehlikeye atarak bu davranışı sergilemiş olmaları ne pahasına olursa olsun kendi var oluş çizgileri noktasında hareket etmiş olmaları anlamına gelmektedir. Çalışma bulguları gerçek özgeciliğin var olduğunu ortaya koyarken aynı zamanda dolaylı olarak otantikliğin özgeciliği yordadığını bize göstermektedir. Eğer kişi zaten doğal olarak motive edilmişse, dışsal motive edici unsurlar, ödüller, cezalar, bazen gerekli ve yararlı olsalar da sınırlıdır. Güdülenme için dış etkenlere bağımlı olmaktan uzak durmamız gerekir. Böyle yapmak iradeyi, ilhamı ve anlayışı artıracaktır. Clarken bu konudaki (2011) şu sözleri oldukça açıklayıcıdır.

Kör taklit ve itaat toplum ve birey için yıkıcıdır. Başkalarınınkiyle değil kendi bilgimizle bilmeli, kendi gözlerimizle görmeli, kendi kalplerimizle hareket etmeliyiz. Anlamak için öğrenmeliyiz, yeteneklerimizi, ilgilerimizi, kapasitelerimizi, çevremizi ve fırsatlarımızı toplumun çıkarı için geliştirmeli ve kullanmalıyız. Kendimizi daha iyi tanıdıkça, kendimizi kabul ettikçe, kendimize inandıkça ve kendi potansiyellerimizi gerçekleştirdikçe diğerlerinin de kendilerini bilmelerine, kabul etmelerine ve kendi kapasitelerini geliştirmelerine daha iyi yardım edebiliriz. Bu kendi kendini devam ettiren bir dönüşüm oluşturur.

Görüldüğü üzere otantiklik bir olumlu sosyal davranışın özgecilik olarak tanımlanabilmesi için gerekli bir yapıdır. Yani kişinin sergilediği OSD 'de doğal olarak motive olmuş olması onun özgeci bir şekilde bu davranışı

gerçekleştirdiğini göstermektedir. Özetlenecek olursa her otantik birey özgeci olmayabilir ancak özgeci bireyler aynı zamanda otantik olmak durumundadırlar.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma benlik kurguları otantiklik ve özgecilik arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan kesitsel desende yapılmış, ilişkisel tarama türünde bir çalışmadır. Tarama modellerinde, var olan bir durumun olduğu hali ile betimlenmesi amaçlanır (Böke, 2010). Bu araştırmanın bağımlı değişkeni özgecilik; bağımsız değişkenleri ise benlik kurguları ve otantikliktir. Ayrıca bu çalışmada bağımlı değişken; cinsiyet, gelişim dönemleri ve bir yardım derneğine üye olup olmama bağımsız değişkenlerine göre incelenmiştir.

3.2 Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini İstanbul, Diyarbakır, Ankara, Tokat ve Siirt illerinden, 20-52 yaş aralığındaki ($\bar{X} = 33,4$) ev hanımları ve 32 farklı meslek çalışanı olmak üzere 220 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılar yardım derneklerinde gönüllü faaliyet gösteren ve yardım derneklerinde faaliyet göstermeyen kişiler olarak iki guruptan oluşmaktadır. Yardım derneklerinde faaliyet gösteren kişilere ulaşmak güç olduğundan dolayı örneklem grubu uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Uygun örnekleme yöntemi zaman, iş gücü ve para kaybını önlemeyi amaçlayan ve en ulaşılabilir olan yanıtlayıcılarla çalışılan örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Söz konusu dernekler İHH, PEKAY, TEYDER, Kimse Yokmu, TEMA, GREENPEACE, Sultangazi Engelliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği gibi

birçok dernekten oluşmaktadır ve araştırma bu derneklerin üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubuyla ilgili bazı tanımlayıcı istatistik analizi sonuçları

Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3
Katılımcıların Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişkenler	Kategoriler	N	%
1. Cinsiyet	1. Erkek	116	51
	2. Kadın	104	49
TOPLAM		220	100
2. Dernek Üyeliği	1. Evet	119	55
	2. Hayır	101	45
TOPLAM		220	100
3. Eğitim Düzeyi	1. İlkokul	10	3.6
	2. Ortaokul	20	9.1
	3. Lise	62	29.1
	4. Üniversite	128	58.2
TOPLAM		220	100
4. Anne Eğitim Düzeyi	1. Okur Yazar Değil	48	21.8
	2. İlkokul	104	47.3
	3. Ortaokul	32	14.5
	4. Lise	30	13.6
	5. Üniversite	6	2.7
TOPLAM		220	100
5. Baba Eğitim Düzeyi	1. Okur Yazar Değil	11	5
	2. İlkokul	93	42.3
	3. Ortaokul	36	16.4
	4. Lise	48	21.8
	5. Üniversite	32	14.5
TOPLAM		220	100
4. Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yer	1. Köy	14	6,9
	2. Kasaba/İlçe	44	21,8
	3. Küçük Şehir	61	25,2
	4. Büyük Şehir	98	44,6
	5. Yurt Dışı	3	1,5
TOPLAM		220	100
5. Katılım İli	1. Ankara	15	5,4
	2. Diyarbakır	51	23,8
	3. İstanbul	67	31,7
	4. Siirt	13	4,5
	5. Tokat	74	34,7
TOPLAM		220	100
6. Gelişim Dönemi	1. Genç Yetişkin	117	
	2. Orta Yetişkin	102	
TOPLAM		220	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi çalışma grubu, Türkiye'nin coğrafi ve demokrafik olarak farklı bölgelerinde bulunan bireylerden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında toplanan veriler 5 farklı ilden elde edilmiştir. Katılımcılar ağırlıklı olarak üniversite mezunudur. Bunun sebebi eğitim düzeyi düşük olan bireylerin araştırmaya katılmak istememelerinden kaynaklanmaktadır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan bilgi toplama seti dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların özellikleriyle ilgili bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. İkinci bölümde; katılımcıların özgecilik düzeylerini ölçmek amacıyla Özgecilik Ölçeği, üçüncü bölümde öğrencilerin benlik kurgularını belirlemek amacıyla İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği, dördüncü bölümde ise katılımcıların otantikliklerini ölçmek amacıyla Otantiklik Ölçeği kullanılmaktadır.

3.3.1 Özgecilik Ölçeği:

Özgecilik ölçeği, London ve Bower (1968) tarafından özgeci davranışları ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Türkçeye uyarlanması ve standartizasyonu Cantez, Aşkın ve Akbaba (1991) tarafından, Akbaba'nın “Grupla psikolojik danışmanın sosyal Psikolojik bir kavram olan özgecilik üzerindeki etkisi” (1994) adlı çalışmasında kullanılmak üzere yapılmıştır. Ölçek, aile kategorisinde 5 soru, sosyal kategorisinde 5 soru, yardımseverlik kategorisinde 5 soru ve sorumluluk kategorisinde 5 soru olmak üzere dört alt boyuttan ve toplam 20 sorudan oluşmaktadır

Özgeçilik ölçeğinde her bir maddenin cevap seçeneği 5 tanedir. Bu seçenekler 1,2,3,4 ve 5 olarak adlandırılmıştır. Kişi hangi seçeneği işaretlemişse o seçenek, kişinin o maddeden aldığı puanı göstermektedir. İşaretlenen seçeneklerdeki puanlar toplanarak kişinin özgeçilik puanı elde edilir. Ölçeğin başlangıcından itibaren 1., 2., 3., 4., 5 maddelerden elde edilen toplam puan aile boyutuna, 6., 7., 8., 9., 10. maddelerden elde edilen toplam puan sosyal boyuta, 11., 12., 13., 14., 15. maddelerden elde edilen toplam puan ise yardımseverlik boyutuna ve 16., 17., 18., 19., 20. maddelerden elde edilen toplam puan sorumluluk boyutuna aittir

Özgeçilik ölçeğinin Aşkın ve Akbaba (1991) tarafından uyarlama çalışmalarında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları aile boyutu için .72, sosyal boyutu için .77, yardımseverlik boyutu için .84, sorumluluk boyutu için .80 ölçeğin bütünü için .85 olarak hesaplanmıştır.

Bu araştırmada ise özgeçilik ölçeğinin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları sırasıyla aile boyutu için .67, sosyal boyutu için .80, yardımseverlik boyutu için .67 ve sorumluluk boyutu için .36 ve ölçeğin tamamı için .80 hesaplanmıştır.

3.3.2 İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği

Kashima ve Hardie (2000) tarafından bireyci, ilişkisel, ve toplulukçu benlik yönlerini değerlendirmek için geliştirilmiştir olan RIC ölçeğinin Türkçeye uyarlanma çalışması Ercan tarafından (2008) yapılmıştır. Ölçek yedili likert tipindedir ve Her bir alt ölçekten alınacak puanlar 10 ile 70 arasında değişebilmektedir. Alt ölçek puanları bireyin durumsal bir dağılım karşısında her

bir benlik yöneliminin genel derecesini ortaya koymaktadır. Orjinal Ölçeğin güvenilirliğini ortaya koymak için yapılan analizlerde Cronbach Alpha değerleri “bireycilik” alt ölçeği için .72, “ilişkisel” alt ölçeği için .81 ve “toplulukçuluk” alt ölçeği için .78 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler kabul edilebilir düzeydedir.

Orjinal ölçekte 30 soru bulunmaktadır ancak ölçek uyarlamasında 22, 23 ve 24. maddelerin Türk kültürü için ayırt ediciliğinin olmadığı şeklinde yorumlanmış ve bu maddeler ölçekten çıkarılarak, doğrulayıcı faktör analizi uygulamasına geçilmiştir. Yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda üç maddesi dışarıda bırakılan ölçeğin yeni formunda 27 madde bulunmaktadır. Bu şekliyle bireycilik, ilişkisel ve toplulukçuluk alt ölçeklerinin her birinde 9’ar madde yer almaktadır. Ölçeğin güvenilirliğinin ve geçerliğinin yüksek olması, bu aracın Türkiye’de benlik kurgusu konusunda yapılacak çalışmalarda kullanabileceğini göstermektedir.

Ölçeğin türkçeye uyarlanması 20-30 yaş arası 346 katılımcının verileriyle gerçekleştirilmiş ve Cronbach Alpha (α) güvenilirliği bireycilik alt ölçeği için .73, ilişkisel alt ölçeği için .68, toplulukçuluk alt ölçeği için .77 ve İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği toplam için .86 bulunmuştur.

Bu araştırmada ise ölçeğin Cronbach Alpha (α) güvenilirliği bireycilik alt ölçeği için .72, ilişkisel alt ölçeği için .76, toplulukçu alt ölçeği için ise .77 olarak bulunmuştur.

3.3.3 Otantiklik Ölçeği

Wood ve arkadaşlarının (2008) geliştirdiği Otantiklik Ölçeği (AuthenticScale) İlhan ve Özdemir (2012) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır.

İlhan ve Özdemir'in (2012) araştırması iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada ölçeğin Türkçe formu lisans ve formasyon programında eğitim gören 165 (97 kadın, 68 erkek) üniversite öğrencisine uygulanmış, toplanan veriler üzerinden Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise 240 (161 kadın, 79 erkek) üniversite öğrencisine ulaşılmış ve Otantiklik Ölçeği'nin uyum geçerliği incelenmiştir. Bunun için Yaşam Doyumu Ölçeği, Olumlu-Olumsuz Duygu Ölçeği, Benlik Saygısı Ölçeği, İhtiyaç Doyum Ölçeği (sadece özerlik boyutu) kullanılmıştır. Yapılan açıklayıcı faktör analizi Otantiklik Ölçeğinde yer alan maddelerin aynı faktörlerde (Kendine Yabancılaşma, Dış Etkileri Kabullenme ve Otantik Yaşam) yük aldığı göstermiştir. Her üç faktör Otantiklik'e ait toplam varyansın %52.4'ünü açıklamıştır. Ayrıca, yapılan doğrulayıcı faktör analizinde uyum indeksi değerleri $\chi^2/sd = 1.56$, RMSEA=.059, CFI=.96, IFI=.96 GFI=.92 olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin orijinal formu ile Türkçe formunun aynı yapıya sahip olduğunu işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları sırasıyla Yabancılaşma için .79, Dış Etkileri Kabullenme için .67 ve Otantik Yaşam için .62 bulunmuştur. Ölçeğin uyum geçerliği için yapılan analizde ise her bir alt boyutun öznel iyi oluş, benlik saygısı ve özerklik ihtiyacı doyumu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar -Otantiklik Ölçeği Türkçe formunun üniversite öğrencileri ile ilgili yapılan araştırmalar için kullanışlı olduğunu ortaya koymuştur

Bu tez çalışmasında ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları Yabancılaşma için .77, Dış Etkileri Kabullenme için .80 ve Otantik Yaşam için .66 bulunmuştur.

3.4.Verilerin Toplanması

Araştırmaya öncelikle araştırmada yer alan derneklerle iletişime geçilerek başlanılmıştır. Dernek yönetimleriyle yapılan görüşmelerde araştırmanın içeriği anlatılmış ve kullanılan ölçekler tanıtılmıştır. Daha sonra Kişisel bilgi formu, Özgeciliği Ölçeği, Otantiklik Ölçeği ve İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği araştırmacının kendisi ve diğer uzman yardımcıları tarafından uygulanmıştır. Dernek üyesi olmayan katılımcılara ise yine araştırmacının kendisi ve anket uygulamayı kabul eden psikolojik danışmanlar tarafından ulaşılmıştır.

Araştırmacının kendisi dışındaki uzmanlara uygulama sırasında nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda uygulama öncesinde bilgi verilmiştir. Uygulama, araştırmaya katılan bireylere araştırmanın amacına yönelik kısa bir bilgi verilmesinin ardından katılımları konusunda onaylarının alınmasından sonra gerçekleştirilmiştir. Uygulamada katılımcıların kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri için kimliklerini ortaya koyacak herhangi bir bilgi istenmemiştir. Ölçeklerin uygulaması ortalama 15 dakika ile 30 dakika arasında değişmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın genel amacı ve bu amaç doğrultusunda belirlenen araştırma soruları çerçevesinde uygulanan çözümlenmeler ve bunlara ait bulgular özetlenmiştir. Araştırmaya katılan 220 Katılımcının 18'i ölçekleri uygun şekilde doldurmadıkları için veri analizlerine dahil edilmemiştir. Bununla birlikte maholonobis değeri 21' in üzerinde olduğu tespit edilen 7 katılımcı veri setinden çıkarılmıştır. Bulgulara esas olan analizler geriye kalan 195 katılımcının verileriyle yapılmıştır.

4.1. Özgeciliğin Bağımsız Değişkenlere Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırma sorularından olan "özgecilik düzeyi cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt bulmak amacıyla t testi yapılmıştır. Yapılan t testinin sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4
Özgeciliğin Cinsiyete Göre Farklılığı

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	p
Özgecilik Toplam	Erkek	104	70.64	9.86	-.17	.87
	Kadın	91	70.87	9.49		
Aile Boyutu	Erkek	104	18.21	3.31	-1.65	.10
	Kadın	91	19.01	3.38		
Sosyal boyutu	Erkek	104	16.01	4.58	.25	.80
	Kadın					
	Erkek					
Yardıms severlik boyutu	Erkek	104	18.14	3.40	.62	.54
	Kadın					
	Erkek					
Sorumluluk boyutu	Kadın	104	18.26	2.42	.30	.76
	Erkek	91	18.16	2.27		

Tablo 4'te görüldüğü gibi kızların özgecilik puanları erkeklerin puanlarına göre farklılaşmamaktadır. Kadınlarda en yüksek puan ortalamasına sahip özgecilik boyutu aile boyutu ($\bar{X} = 19.01$; $t = -1.65$) iken, bu boyutu sırasıyla sorumluluk boyutu ($\bar{X} = 18.16$; $t = .30$), yardıms severlik boyutu ($\bar{X} = 17.84$; $t = .62$) ve sosyal boyut ($\bar{X} = 15.85$; $t = .25$) takip etmektedir. Erkeklerde en yüksek puan ortalamasına sahip özgecilik boyutu sorumluluk boyutu ($\bar{X} = 18.26$; $t = .30$) iken, bu boyutu sırasıyla aile boyutu ($\bar{X} = 18.21$; $t = -1.65$), yardıms severlik boyutu ($\bar{X} = 18.14$; $t = .62$) ve sosyal boyutu ($\bar{X} = 16.01$; $t = .25$) takip etmektedir.

Araştırmanın bir diğer alt problemi "özgecilik gelişim dönemlerine göre farklılık göstermekte midir?" sorusudur. Araştırmanın örneklem grubu 20 ila 52 yaş aralığındaki katılımcılardan oluşmaktadır. Örneklem grubunun özellikleri göz

önünde bulundurularak gelişim dönemleri 20-30 yaş aralığındaki katılımcılar genç yetişkin, 30-50 yaş aralığındaki katılımcılar orta yetişkin olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Daha sonra bu iki gelişim döneminin özgecilik düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 5' da gösterilmiştir.

Tablo 5

Özgeciliğin ve Özgecilik Boyutlarının Gelişim Dönemlerine Göre Farklılığı

<i>Değişkenler</i>	<i>Gelişim Dönemi</i>	N	$\bar{X}$	S	t	p
<i>Özgecilik Toplam</i>	Genç Yetişkin	87	69.42	10.56	1.73	.08
	Orta Yetişkin	108	71.82	8.23		
<i>Aile Boyutu</i>	Genç Yetişkin	87	19.00	3.06	1.54	.126
	Orta Yetişkin	108	18.26	3.56		
<i>Sosyal boyutu</i>	Genç Yetişkin	87	15.13	4.22	-2.23	.027
	Orta Yetişkin	108	16.60	4.79		
<i>Yardıms severlik Boyutu</i>	Genç Yetişkin	87	17.05	3.14	-3.65	.000
	Orta Yetişkin	108	18.75	3.30		
<i>Sorumluluk Boyutu</i>	Genç Yetişkin	87	18.21	2.26	0.70	.944
	Orta Yetişkin	108	18.19	2.43		

Tablo 5'te görüldüğü gibi gelişim dönemlerine göre özgecilik toplam puanları, özgeciliğin aile boyutu ve sorumluluk boyutları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak gelişim dönemleriyle özgeciliğin sosyal ve yardımseverlik boyutları arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur. Her iki özgecilik boyutunda da orta yetişkinlerin genç yetişkinlerin puanlarından daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmanın diğer bir alt problemi olan, özgecilik düzeyi yardım derneklerinde gönüllü faaliyet gösterip göstermeme durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir? sorusuna yanıt bulmak amacıyla yine t testi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 6'te gösterilmiştir.

Tablo 6
Özgeciliğin ve Özgecilik Boyutlarının Derneklerde Gönüllü Faaliyet Gösterip Göstermeme Durumuna Göre Farklılığı

<i>Değişkenler</i>	<i>Yardım Derneğinde Gönüllü Faaliyet</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Özgecilik Toplam</i>	Evet	109	73.47	8.83	4.67	.000
	Hayır	86	67.30	9.96		
<i>Aile Boyutu</i>	Evet	109	19.31	2.99	3.41	.001
	Hayır	86	17.69	3.60		
<i>Sosyal boyutu</i>	Evet	109	17.33	4.24	5.46	.000
	Hayır	86	14.18	4.44		
<i>Yardımseverlik boyutu</i>	Evet	109	18.46	3.03	2.22	.027
	Hayır	86	17.40	3.61		
<i>Sorumluluk boyutu</i>	Evet	109	18.35	2.30	1.01	.310
	Hayır	86	18.01	2.41		

Tablo 6'te görüldüğü gibi gönüllü faaliyet gösterenlerin özgecilik ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ve boyutlara göre alınan toplam puanlar

gönüllü faaliyet göstermeyenlerin puanlarına göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Gönüllü faaliyette bulunanların en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu özgecilik boyutu aile boyutu ($\bar{X} = 19.01$; $t = 3.41$) iken, bu boyutu sırasıyla yardımseverlik boyutu ($\bar{X} = 18.16$; $t = 2.22$), sorumluluk boyutu ($\bar{X} = 17.84$; $t = 1.01$) ve sosyal boyut ($\bar{X} = 15.85$; $t = 5.46$) takip etmektedir. Gönüllü faaliyette bulunmayanlar için ise en yüksek puan ortalamasına sahip özgecilik boyutu sorumluluk boyutu ($\bar{X} = 18.26$; $t = 1.01$) iken, bu boyutu sırasıyla aile boyutu ($\bar{X} = 18.21$; $t = 3.41$), yardımseverlik boyutu ($\bar{X} = 18.14$; $t = 2.22$) ve sosyal boyut ($\bar{X} = 16,01$; $t = 5,46$) takip etmektedir.

4.2 Benlik Kurguları ve Otantikliğin Özgecilik Üzerindeki Yordama Gücü

Araştırmanın temel amacını oluşturan benlik kurguları ve otantikliğin özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünü incelemek amacıyla öncelikle korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizinde bireyci, ilişkisel, toplulukçu benlik kurguları ve otantiklik boyutlarının (otantik yaşam, dış etkileri kabullenme ve kendine yabancılaşma) birbirleri ve özgecilik düzeyiyle olan ilişkileri incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 7 de verilmiştir.

Tablo 7

Modelde yer alan değişkenlerin birbiriyle olan ilişkileri

	1	2	3	4	5	6	7
1.Özgecilik	1						
2.Bireyci Benlik Kurgusu	.24**	1					
3.İlişkisel Benlik Kurgusu	.35**	.65**	1				
4.Toplulukçu Benlik Kurgusu	.37**	.54**	.81**	1			
5.Otantik Yaşam/Otantiklik	.22**	.37**	.34**	.32**	1		
6. Dış Etkileri Kabullenme/Otantiklik	.11	-.15*	.10	.15*	-.11	1	
7. Kendine Yabancılaşma/Otantiklik	.09	-.16*	.09	.13	-.27**	.47**	1

Tablo 7 daki korelasyon değerlerinden anlaşılacağı üzere araştırmanın bağımlı değişkeni olan özgecilik; bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgularıyla ve otantik yaşamla anlamlı düzeyde ve pozitif ilişkilidir. Bununla birlikte özgecilik; dış etkileri kabullenme ve kendine yabancılaşma değişkenleriyle anlamlı bir ilişkili göstermemektedir. Ayrıca Tablo 7'de otantiklik boyutlarından dış etkileri kabullenme ve kendine yabancılaşmanın bireyci benlik kurgusu ve otantik yaşamla negatif ilişkili olduğu görülmektedir.

Araştırmanın değişkenlerinin özgecilik düzeyiyle olan ilişkileri ortaya konulduktan sonra bu bilgiler doğrultusunda özgeciliğin, benlik kurguları ve otantiklik tarafından ne düzeyde yordandığını incelemek için hiyerarşik çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 8). Öncelikle araştırmada yer alan değişkenler arasında çoklu değişme (multicollinearity), varyans şişmesi (VIF) ve tolerans

değerleri incelenmiş, İlişkiselik ve Toplulukçuluk hariç diğer değişkenler arasında sifira yaklaşan tolerans, 5'ten büyük VIF, .50'den büyük iki varyansın eşlik ettiği ve 30'dan büyük koşul endeksine rastlanmamıştır (Ek 1). Fakat İlişkiselik ve Toplulukçuluk arasında, 0.50'den büyük iki varyansın eşlik ettiği ve 30'dan büyük koşul endeksine rastlanılmıştır (Ek 1). Ayrıca İlişkiselikle Toplulukçuluk arasındaki korelasyon değeri .81 bulunmuştur. Bu yüzden regresyon modellerine bu iki değişkenden özgecilikle korelasyon değeri yüksek olan toplulukçuluğun dahil edilmesine karar verilmiştir. Bununla birlikte otantikliğin boyutlarından dış etkiyi kabullenme ve kendine yabancılaşma boyutlarıyla özgecilik arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığından (Tablo 7) dolayı bu iki boyutta regresyon analizine dahil edilmemiştir.

Araştırmada bir yardım kuruluşunda gönüllü olarak faaliyet gösterme önemli bir değişken olduğu için (Tablo 6) gönüllü olmanın regresyon modeline dummy değişken olarak alınmasına karar verilmiştir. Bunun için gönüllü olarak faaliyet gösterenler 1 (bir), herhangi bir faaliyette bulunmayanlar 0 (sıfır) olarak kodlanmıştır. Özetle korelasyon analizinde (Tablo 7) özgecilik ile anlamlılık gösteren otantik yaşam, bireyci benlik kurgusu, toplulukçu benlik kurgusu ve ayrıca dummy değişken olarak gönüllü olma, regresyon eşitliğine dahil edilmiştir. Bağımsız değişkenlerin özgecilik üzerindeki yordama güçleri 4 adımda gerçekleştirilen çoklu doğrusal regresyon analiziyle test edilmiş ve sonuçlar Tablo 8'de ortaya konulmuştur.

Tablo 8
Aşamalı Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Adımlar</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>B</i>	<i>S</i>	<i>Beta</i>
Adım 1	Gönüllülük	6.17	1.32	0.31**
Adım 2	Gönüllülük	5.90	1.29	0.30**
	Otantik yaşam	0.61	0.20	0.20*
Adım 3	Gönüllülük	6.29	1.27	0.32**
	Otantik yaşam	0.37	0.21	0.12
	Bireycilik	0.32	0.10	0.21*
Adım 4	Gönüllülük	6.20	1.22	0.32**
	Otantik yaşam	0.24	0.20	0.08
	Bireycilik	0.08	0.11	0.05
	Toplulukçuluk	0.41	0.09	0.31**

** (p = .000) , * (p = .003)

Adım 1 için R^2 .102 p < .001 (.000) Adım 2 için ΔR^2 .133 p < .01 (.003),

Adım 3 için ΔR^2 .168 p < .01 (.003) , Adım 4 için ΔR^2 .235 p < .001 (.000).

Tablo 8 incelendiğinde, ilk adımda modele alınan gönüllü olarak bir dernekte faaliyet göstermenin özgeciliği anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür ($F_{(1, 193)} = 21.81, p < .001$). Gönüllü olmanın toplam varyansa katkısı %10.2'dir ($R^2 = .102$).

İkinci adımda modele, otantik yaşam değişkeni girilmiştir. Otantik yaşamın toplam varyansa katkısının %4 ($R^2 = .04$) olduğu ve özgeciliği anlamlı bir şekilde yordadığı ($F_{(1,192)} = 15.89 p < .001$) görülmüştür. Yani yaşamlarında otantik bir çizgiyi benimseyen kişiler daha fazla özgecidirler. Üçüncü adımda, modele bireyci benlik kurgusu eklenmiştir. Bireyci benlik kurgusu değişkeninin toplam varyansa katkısının % 4 ($R^2 = .04$) ve anlamlı ($F_{(1,191)} = 14.07 p < .001$) olduğu bulunmuştur. Ancak, bireyciliğin modele eklenmesiyle, otantik yaşam değişkeninin β değerinin .20'den .12'ye düşmüştür.

Dördüncü ve son adımda, modele toplulukçu benlik kurgusu dahil edilmiştir. Toplulukçu benlik kurgusunun özgeciliği açıklamaya olan katkısının % 7 ($R^2 = .07$) ve anlamlı ($F_{(1,190)} = 15.86$ $p < .001$) olduğu görülmektedir. Tüm bağımsız değişkenlerin modele olan katkısı ise % 24' tür. Modele toplulukçuluğun girilmesiyle birlikte, gönüllü olmanın beta katsayısı değişmezken, bireycilik ve otantik yaşamın beta katsayıları azalmıştır. Bağımsız değişkenlerin katkısı önem sırasına göre incelendiğinde en fazla katkıyı gönüllülük ($\beta = .32$), ardından toplulukçuluğun ($\beta = .31$) yaptığı görülmektedir. Otantik yaşamın ($\beta = .08$) ve bireyciliğin ($\beta = .05$) katkısı ise anlamlı değildir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırma temel olarak benlik kurguları ve otantikliğin özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünü belirlemektir. Araştırmada özgeciliğin kategorik değişkenlere göre farklılığı t testiyle incelenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarında cinsiyet değişkenine göre özgecilik, toplam puan düzeyinde ve özgeciliğin alt boyutlarına göre farklılık göstermemektedir. Onatır (2008) öğretmenlerde özgecilik puanlarını cinsiyet değişkenine göre incelemiş ve genel olarak cinsiyetin özgecilik için anlamlı bir yordayıcı olmadığını bulmuştur. Akbaba (1994) grupla psikolojik danışmanın özgecilik üzerine etkisini incelediği araştırmasında grupla psikolojik danışmanın özgecilik üzerine anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğunu, ancak bu etkinin cinsiyet değişkeniyle ilişkili olmadığını bulmuştur. Banbal (2010) hemşirelik öğrencilerinin özgecilik düzeylerini incelediği araştırmasında benzer şekilde cinsiyetin özgecilik üzerinde etkili olmadığı sonucuna varmıştır. Başka bir araştırmada ise (İşmen ve Yıldız, 2005) öğretmenliğe ilişkin tutumları özgecilik ve atılganlık düzeyleri açısından incelenmiş ve özgeciliğin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Görüldüğü üzere cinsiyet konusundaki bulgular literatürle benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlar özgeciliğin evrensel bir değer olmasına ve aslında insan doğasında kalıtımsal olarak var olan bir yapı olduğuna (Freedman ve ark., 1993) işaret olarak algılanabilir.

Yapılan analizlerin bir diğ er sonucu ise, toplum yararına hizmet sunan derneklerde (GREENPEACE, İHH, Kimse Yok mu, TEMA, TEYDER, PEKAY) gönüllü olarak faaliyet gösterenlerin bu derneklerde faaliyet göstermeyenlere göre özgec ilik düzeylerinin anlamlı derecede farklı olduğ udur. Literatürde bu bulguyu destekleyen araştırmalar mevcuttur. Oral (2002) ilköğretimde öğrencilerin sosyal katılımını özendirmeye yönelik yaptığ ı deneysel çalışmasında, Toplum Hizmetleri Programının, öğrencilerin sosyal davranışları üzerindeki etkisi incelemiş ve toplum hizmetlerine katılan öğrencilerin, toplum hizmetlerine katılmayan öğrencilere göre okul içerisindeki olumlu sosyal davranışlarının anlamlı düzeyde arttığını bulmuştur. Pratt vd. (2003) yaptıkları araştırmada, toplumsal yardım aktivitelerinde bulunduğ unu söyleyen 17 yaş grubu ergenlerin, özgeci ahlaki değerlerin önemi üzerinde daha fazla durduklarını ortaya koymuşlardır. Sosyal bilişsel teoriye göre özgec ilik öğrenilen bir davranıştır. Bu çalışmada dernekler bünyesinde gönüllü faaliyetlerde bulunanların özgec ilik puanlarının yüksek olması, sosyal bilişsel teorinin öngörülerıyla tutarlıdır. Yine araştırma sonuçları öz belirleme kuramında ifade edilen motivasyonun sosyalleşmeyle birlikte içselleşmesiyle açıklanabilir. Yani dernekteki diğ er insanlarla ve yardım edilen mağdurlarla oluşan etkileşim sonucunda olumlu sosyal davranışların içselleştirilerek bireyin özgec ilik aşamasına geçmesi söz konusu olabilir.

Araştırma bulgularına göre gelişim dönemleri özgec ilik toplam puanları, özgec iligin aile boyutu ve sorumluluk boyutları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak gelişim dönemleriyle özgec iligin Yani farklı bir gelişim dönemi içinde bulunuyor olma özgec iligi yardımseverlik ve sosyallik noktasında

anlamli şekilde yordamaktadır. Onatır (2008) yaptığı çalışmada öğretmenlerin sosyal sorumluluk boyutunda özgeciliğinin yaş dönemlerine göre, yaşın artması durumunun lehine anlamli şekilde değiştiğini bulmuştur. Aynı araştırmada bu tez çalışmasındaki bulgulara benzer şekilde yaş dönemlerinin özgecilik toplam puanını anlamli şekilde yordamadığı sonucuna varılmıştır. Sigmen (1974) yaşlı ve sosyalleşmiş insanların daha özgeci olacağı hipoteziyle yaptığı çalışmada öncelikle yaşlı erkekler olmak üzere sırasıyla, genç erkekler, genç kadınlar ve yaşlı kadınlarda özgeciliğın daha çok görüldüğünü ortaya koymuştur (akt., Akbaba, 1994). Kumru vd. (2004) küçük yaşlardaki ergenlerin daha çok kamusal ve itaatkar büyük yaşlardaki ergenlerin ise daha çok özgeci ve gizli olumlu sosyal davranış sergilediklerini bulmuşlardır. Görüldüğü gibi ilgili literatür araştırma bulgularını desteklemektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte sosyalliğın artışı ve yardımsever davranışların artması açıklanabilen bir sonuçtur.

Bağımsız değişkenlerin (bir yardım kuruluşunda gönüllü faaliyet gösterme, otantik yaşam, bireyci benlik kurgusu, toplulukçu benlik kurgusu) özgecilik üzerindeki yordama güçleri aşamalı hiyerarşik regresyon analiziyle incelenmiştir. Bu analiz sonucunda alan yazında belirtildiği gibi (Oral, 2002; Pratt, 2003) bir yardım kuruluşunda gönüllü olarak faaliyet göstermenin özgeciliği arttırdığı gözlenmiştir. Bu konuda yapılan araştırmalar her ne kadar yetersiz olsa da yürütölen diğör araştırmaların bulguları gönüllü faaliyet göstermekle birlikte bireylerin özgecilik düzeylerinin arttığı görüşünü desteklemektedir. Bu araştırmanın bulgularından bir diğeri de, yaşamlarında kendi var oluşları doğrultusunda hareket eden yani otantik yaşamı benimseyen bireylerin daha fazla

özgeci olduklarını rapor etmeleridir. Özgecilik üzerine yapılan tartışmalar genelde gerçek özgeciliğin var olmadığı ve insanların özgeci davranışları sergilerken aslında toplumsal bir ödül beklentisi içinde oldukları noktasında birleşmekle birlikte genel kanı gerçek özgeciliğin var olduğudur (Akbaba, 1994; Freedman, vd, 1993; Karadağ ve Mutağçılar, 2009). Araştırma bulgularına göre özgecilikle otantik yaşam arasındaki korelasyonun anlamlı ve dış etkilerin kabullenilmesiyle anlamsız bir ilişki göstermesi aslında gerçek özgeciliğin var olduğunun bir delili niteliğindedir.

Bireyciliğin modele eklenmesiyle otantik yaşamın yordayıcı gücünün azalması bu iki değişken arasında var olması muhtemel bir etkileşimi akla getirmektedir. Bu aslında benlik kurguları ve otantiklik hakkındaki kuramsal yapıyla uyumaktadır (Özdemir ve İlhan, 2013). Araştırmanın bulguları, önemli bir başka değişkenin varlığına da işaret etmektedir. Toplulukçu benlik, bu çalışmada katılımcıların özgecilik düzeylerini yordayan en güçlü değişken olarak bulunmuştur. Toplulukçu değerleri yüksek olan katılımcıların özgecilik düzeylerinin daha çok olduğu gözlenmiştir. Bu bulgu, alan yazında yer alan pek çok araştırmanın bulgularıyla tutarlıdır. Toplulukçu değerler, bireylerin olumlu davranışlar geliştirmeleri için önemli bir faktör olabilmektedir. Aktaş ve Güvenç (2006), hem kızlarda, hem erkeklerde olumlu sosyal davranışların gelişmesinde özellikle kişiler arası duyarlılığın, saldırganlığın azaltılmasında ise ana baba ve akran ilişkilerinin geliştirilmesine ağırlık vermenin önemine işaret etmektedir. Oral'a (2003) göre gençlerin ben-merkezci tutumlardan uzaklaşmaları farklı biçimlerde düşünüp, davranmalarını sağlamaktadır. Bu uzaklaşma sayesinde

kızlar daha fazla sosyalleşirken erkekler olumlu tutum ve davranış kazanmaktadır. Yine Stiff vd. (1987) özgeci davranışların öncelikle başkalarıyla ilgilenerek motive edildiğini belirtmektedirler (akt., Akbaba, 1994).

Tüm bu sonuçlar birlikte ele alındığında Türk toplumunda özgeciliğin, başkalarıyla bütünleşme, aile bağları ve ilişkisellik gibi önemli kültürel amaçlarla açıklanabileceği rahatlıkla söylenebilir. Otantiklik ve bireycilik her ne kadar özgeciliği açıklayan değişkenler olarak karşımıza çıksa da aslında yapı olarak toplulukçu değerlere sahip olan Türk toplumunda kültürün özgecilik üzerindeki etkisinin daha fazla olduğu ifade edilebilir. Türk toplumunda diğerleriyle arasındaki bağı dikkate alan bireyler toplumun diğer üyelerine karşı daha duyarlı olmakta ve özgeci davranışlar sergilemektedir. Yine araştırma bulgularına göre otantiklik düzeyi yüksek olan kişilerin daha fazla özgeci olabilmeleri için toplulukçu değerlere sahip olmaları gerektiği söylenilebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sürecinde toplanan veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen sonuçlar ortaya konulmuştur. Ayrıca araştırma bulguları ve yapılan tartışmalar ışığında alan çalışanları ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.1 Sonuçlar

Bu çalışmada genel anlamda literatürle uyumlu, bazı açılardan farklı ve kültürlerarası çalışmalarda temel olabilecek şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Özgecilik ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bu özgeciliğin kalıtsal temelleri olduğu ve evrensel bir yapı olduğu konusundaki öngörülerini destekler niteliktedir.
- Araştırma bulgularına göre özgeciliğin yardımseverlik ve sosyal boyutlarının gelişim dönemlerine göre farklılaştığını görülmektedir. Başka bir deyişle orta yetişkinlik dönemindeki bireylerin özgecilik puan ortalamalarının yardımseverlik ve sosyal boyutlarda genç yetişkinlere göre daha fazla olduğu görülmüştür.
- Özgecilik düzeyi derneklerde gönüllü faaliyet gösterip göstermeme durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Bireylerin Dernek üyelerinde gönüllü olarak faaliyet göstermeleri özgecilik düzeylerini geliştirmektedir.
- Özgecilik otantikliğinin boyutlarından otantik yaşamla anlamlı düzeyde ilişkidir. Bununla birlikte dış etkileri kabullenme ve kendine yabancılaşma boyutlarıyla özgecilik arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

- Bireyci benlik kurgusu ve otantik yaşam özgeciliği anlamlı derecede yordamaktadır. Ancak benlik kurgularından toplulukçu benlik kurgusu devreye girdiğinde bireyci benlik ve otantik yaşamın özgecilik üzerine olan etkisi düşmektedir.

6.2. Öneriler

Bu bölümde öneriler iki gruba ayrılarak sıralanmıştır. İlk grupta araştırma bulguları neticesinde alan çalışanlarına sunulan öneriler, diğer grupta ise bu konuyu ileride çalışabilecek olan araştırmacılar için geliştirilen öneriler bulunmaktadır.

6.2.1. Alan Çalışanları İçin Öneriler

- Gönüllü faaliyetlerin özgecilik üzerindeki etkisi ilgili alan yazınla benzer şekilde bu araştırmada da ortaya konulmuştur. Eğitim öğretim ortamlarında öğrencilerin özgecilik düzeylerini geliştirmek amacıyla bu tarz faaliyetlerin özendirilmesi öğrencilerin özgeci doğalarını harekete geçirmek için önemlidir. Okullarda bu konuda çeşitli kulüpler açılması, bu amaçla çalışan sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapılarak öğrencilere bu konuda rehberlik yapılması öğrencilerin özgecilik düzeylerini olumlu yönde etkileyecektir. Bu yüzden eğitim öğretim ortamlarında bu tarz çalışmaların arttırılması önerilmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının okulları bu konuda motive etmeleri ve geliştirilecek olan projelere destek olmaları faydalı olacaktır.
- Bireylerin otantiklik düzeylerini arttırmanın özgeciliğe yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle hazırlanan eğitim programı ve planlarında

öğrencilerin kendi var oluşlarını fark ettirmeye ve karar verme süreçlerinde kendileri olarak, kendi var oluşlarıyla hareket etme becerilerinin geliştirilmesine yönelik rehberlik uygulamalarına ağırlık verilmesi önerilmektedir.

- Araştırma bulgularına göre toplulukçu değerlerin özgecilik üzerinde önemli bir yordayıcı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu noktada öğrencilere bencil ve rekabetçi olmanın aslında olumsuz bir yapı olduğunu gösteren rehberlik programlarına ihtiyaç vardır. Bu programların bir diğer özelliğinin de öğrencilerin otantik gerçeklikleriyle davranmalarının önemini ifade etmeleri olmalıdır. Yani öğrencilerin kendi var oluşlarıyla birlikte diğer insanlarla olan ilişkilerini ortak zeminde geliştirmelerini hedefleyen rehberlik programlarının geliştirilmesi öğrencilerin özgecilik düzeylerini olumlu şekilde etkileyecektir.

6.2.2. Araştırmacılara Öneriler

- Literatürle benzer şekilde bu çalışmada, özgecilik düzeyinin cinsiyete göre anlamlı derecede farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İleride yapılacak olan araştırmalarda özgeciliğin cinsiyete göre anlamlı derecede farklılaşmadığı konusyla birlikte toplumsal cinsiyet rollerinin de özgeciliği ne düzeyde yordadığı incelenebilir.
- Araştırma bulguları özgeciliğin gelişim dönemleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada genç yetişkinlik ve orta yetişkinlik olmak üzere iki gelişim dönemini kapsayan bir çalışma yapılmıştır. Bu yüzden ileride yapılacak araştırmalarda yaş aralığının geniş tutulması ve farklı gelişim dönemlerindeki bireylerin karşılaştırılması daha sağlıklı ve bütüncül sonuçlar alınmasına yardımcı olabilir

- Özgecilikle gönüllü olarak yardım derneklerinde faaliyet göstermenin ilişkisi hem literatürde hem de bu çalışmada ortaya konulmuştur. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda özellikle hangi tür faaliyetlerin özgeciliğe katkısının değerlendirildiği çalışmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca gönüllü faaliyet gösterme konusuyla ilişkili olarak bu faaliyetlerde geçirilen süresinin özgecilikle ilişkisi incelenebilir. Yine sosyal bilişsel kuram çerçevesinde özgeciliğin incelendiği çalışmalara ihtiyaç vardır.
- Bu çalışmada gerçek özgeciliğin var olduğuna dair kısmi bir bulgu söz konusudur. Gerçek özgeciliğin var olup olmadığı konusunda yapılacak daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Örneğin öz-belirleme kuramında belirtilen motivasyon kaynakları bağlamında özgeciliğin incelenmesi literatüre bu konuda katkı sağlayacaktır.
- Özgecilik konusunda toplulukçu benliğin etkisinin ortaya konulduğu bu çalışmaya paralel olarak özgeciliğin kültürel uzantılarının açıklamasını yapacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Benlik kurguları bağlamında özgeciliğin incelenmesine devam edilmesinin yanı sıra örneğin din konusunun özgecilikle ilişkisi araştırılabilir. Türk kültüründe var olan metaforların özgecilik konusuyla ilişkisinin incelenmesi de aynı derecede literatüre katkı sağlayacaktır.
- Bu araştırma doğası gereği kesitsel bir çalışmadır. Bu nedenle değişkenler arasında neden sonuç ilişkisi kurulamaz. Bundan sonraki çalışmalarda neden sonuç ilişkisi kurulabilecek deneysel çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, S. (1994). *Grupla psikolojik danışmanın sosyal psikolojik bir kavram olan özgecilik üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Akkoyun, F., (2001). *Gestalt terapi: büyüme ve gelişme gücümüzün harekete geçişi*. (1.Basım) Ankara Nobel Yayınları
- Akyel, H. B. (1986). *Altruistic behavior and prosocial moral reasoning among Turkish high school students*. Doctoral dissertation, University of Maryland, College Park
- Asma M., (2008). *Okullar arası karşılaşmalara katılan sporcu öğrencilerin saldırganlık algılarının sosyal bilişsel öğrenme kuramı açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Aşkın, M. (1986). Sosyal öğrenme kuramı açısından olumlu ve olumsuz sosyal davranışlar. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 147-153.
- Ayeni, J., & Ayeni, M. (2011). The common school and the teaching of morality. *Journal Of Emerging Trends In Educational Research & Policy Studies*, 2(5), 327-377
- Banbal, G.K. (2010). *Hemşirelik öğrencilerinin özgecilik düzeyleri*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bandura, A., & McClelland, D. C. (1977). Social learning theory
- Başaran, İ.E., (1996) *Eğitim psikolojisi*, (5. Basım) Ankara: Gül Yayınevi
- Bektaş Y. (2006), Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve psikolojik danışman eğitimindeki yeri. *Ege Eğitim Dergisi*, 1, 43–5

- Bognar, G. (2010). Authentic happiness. *Utilitas*, 22(3), 272-284. doi :10.1017/S0953820810000191
- Böke, K. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*, (2. Basım) İstanbul, Alfa Yayınevi
- Bresnahan, M.H., Chiu, H.C. & Levine, T.R. (2004). Self-construal as a predictor of communal and exchange orientation in Taiwan and the USA. *Asian Journal of Social Psychology*, 7 (2), 187-203.
- Brewer, M. B., & Gardner, W. L. (1996). Who is this “we”? levels of collective identity and self representations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(1), 83-93.
- Brunell, A.B., Kernis, M.H., Goldman, B.M., Heppner, W., Davis P., Cascio, E.V., & Webster, G.D. (2010). Dispositional authenticity and romantic relationship functioning. *Personality & Individual Differences*, 48(8), 900-905. doi:10.1016/j.paid.2010.02.018.
- Burks, D.J., & Robbins, R. (2011). Are you analyzing me? A qualitative exploration of psychologists' individual and interpersonal experiences with authenticity. *Humanistic Psychologist*, 39(4), 348-365. doi:10.1080/08873267.2011.620201.
- Carlo, G., & Randall, B. (2001). Are all prosocial behaviors equal? A socioecological developmental conception of prosocial behavior. *Advances in psychology research*, 2, 151-170.
- Carlo, G., & Randall, B. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal Of Youth And Adolescence*, 31(1), 31-44.
- Cesur, S., Kahraman, F., Deveci, E., Altınal B.E., Aygül, Z., Yetkinoğlu Ö., (2010). Yaşanan ahlaki çatışma örnekleri üzerinden Türkiye'de gündelik ahlak anlayışı. *Electronic Journal of Social Sciences*, 9(33), 348-367

- Clarcken, R. (2011). Authenticity, autonomy and altruism: keys for transformation. *Online Submission*.
- Coşkun H., Durak M., & Elgin V.M. (2012). Kendini sansürleme isteği ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik Çalışması. *New/Yeni Symposium Journal* 50(2):83-89
- Cüceloğlu, D., (2005) *İnsan ve davranışı*, (14.Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi
- Çalık , T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T., & Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Educational Administration: Theory & Practice*, 15(60), 555-576.
- Çelikkaleli, Ö. (2004). *Lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri ve psikolojik ihtiyaçları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ME. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çuhadaroğlu F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Duru, E. (2004). Öğretmen adaylarında empati-yardım etme eğilimi ilişkisi ve yardım etme eğiliminin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, (15), 45.
- Elmalı, O., (2010). Bazı Tanrısız dinler örneklemesiyle etik yaptırım üzerine. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/Journal Of Graduate School Of Social Sciences*, 3(1), 181-191.
- Ercan H., (2008). *Genç yetişkinlerin aşk biçimleri ve benlik tipleri*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ercan, H., (2011). İlişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği'nin psikometrik özellikleri ve uyarlama çalışması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(21), 37-45

- Erdem, H. (2003) *Ahlak felsefesi*, (2. Baskı) Konya : Hü-Er Yayınları,
- Ersevım, İ., (2008) *Aile tedavisi: örnekleriyle türleri, felsefesi ve terapisi* (1. Basım) İstanbul: Özgür Yayınları
- Eryılmaz, A. (2013). Pozitif psikolojinin psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında gelişimsel ve önleyici hizmetler bağlamında kullanılması. *Happiness & Well-Being*, .1 (1), 1-20
- Freedman J.L.,Sears D.O., Carlsmith J.S.M. (1966/1993). *Sosyal psikoloji* (Çev: Ali Dönmez) Ankara : İmge Kitapevi, Yayınları.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (1981/2010) .*Çocuk ve ergen gelişimi.*, (Çev.Ali Dönmez, Bekir Onur ve Nermin Çelen) Ankara: İmge Kitabevi
- Gençtan, E., (2002). *Psikanaliz ve sonrası*, (2.Basım) İstanbul: Metis Yayınevi.
- Gezici, M., & Gülden, G. (2003). Çalışan kadınların ve ev kadınlarının benlik-algısı ve benlik-kurgusu açısından karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 1.
- Gordon M. (2003). *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.(Eserin orijinali 1994 yılında yayınlanmıştır.)
- Gül, A. (2010). *Benlik düzenleme odakları, otantiklik ve ilişkisel/özerk benlik ketlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Güleç , C. (1999) Transkültürel açıdan psikoterapiler , *Klinik Psikiyatri* 1 5-11
- Gültekin, G., & Baran, G. (2005). 9-14 Yaş grubu akut ve kronik hastalığı olan çocukların denetim odağı düzeylerinin incelenmesi. *Türk Pediatri Arşivi*, 40(3), 21

- Hackney, H. & Cormier, S. (2008). *Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: psikolojik yardım süreci el kitabı* (Çev. T. Ergene, S. Aydemir Sevim). Ankara: Metis Yayıncılık. (Orjinal eser 2005 yılında basılmıştır)
- Hançerlioğlu, O. (2006). *Felsefe sözlüğü*. (15.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Haski-Leventhal, D. (2009). Altruism and volunteerism: the perceptions of altruism in four disciplines and their impact on the study of volunteerism. *Journal For The Theory of Behaviour*, 39 (3), 271-299.
- Hardie, E.A., Kashima, E.S. & Pridmore, P. (2005). The influence of relational, individual and collective self-aspects on stress, *Uplifts and Health. Self and Identity*, 4(1), 1-24. doi: 10.1080/13576500444000146
- Hardie, E.A. (2009). Development and validation of the brief relational, individual and collective (brief RIC) self-aspects scale. *Asian Journal Of Social Psychology*, 12(1), 63-69. doi: 10.1111/j.1467-839X.2008.01271.x
- Hoffman, M.L., & Michigan Univ., A.Y. (1973). Empathy, role-taking, guilt and development of altruistic motives.
- Horney, K., (1999). *Ruhsal çatışmalarımız*.(5. Basım) Ankara: Öteki Yayınevi (Eserin orijinali 1945'te yayınlanmıştır).
- Howorth, C., Smith, S. M., & Parkinson, C. (2012). Social learning and social entrepreneurship education. *Academy of Management Learning & Education*, 11(3), 371-389.
- İlhan T., (2009). *Üniversite öğrencilerinin benlik uyumu modeli: yaşam amaçları, temel psikolojik ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İlhan T. & Özdemir, Y. (Mayıs 2012). Adaptation of authenticity scale to Turkish: A validity and reliability study. *International Counseling and Education Conference (ICEC)*, İstanbul.

- İmamoğlu, E. (1998). Individualism and collectivism in a model and scale of. *Journal of Psychology, 132 (1), 95*
- İmamoğlu, E. O., Günaydın, G., & Selçuk, E. (2011). Özgün benliğin yordayıcıları olarak kendileşme ve ilişkililik: Cinsiyetin ve kültürel yönelimlerin ötesinde [Individuation and relatedness as predictors of the authentic self: Beyond gender and cultural orientations]. *Türk Psikoloji Dergisi [Turkish Journal of Psychology] 26 (67), 27-43*
- İşmen, A., & Yıldız, S. (2005). Öğretmenliğe İlişkin tutumların özgecilik ve atılganlık düzeyleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 11 (42), 151.*
- Ji, C.C., Pendergraft, L., & Perry, M. (2006). Religiosity, altruism and altruistic hypocrisy: evidence from protestant adolescents. *Review of Religious Research, 48(2), 156-178.*
- Kağıtçıbaşı, Ç., (2005). Autonomy and relatedness in cultural context implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 36(4), 403-422.*
- Kağıtçıbaşı, Ç., (2007). *Kültürel psikoloji- kültür bağlamında insan ve aile.* İstanbul, Evrim Yayınevi,
- Kağıtçıbaşı, Ç., (2012). *Günümüzde insan ve insanlar/sosyal psikolojiye giriş.* İstanbul, Evrim Yayınevi,
- Kapıkıran, N. A. (2008). Moral behavior and pro-social behaviors: Does art education create a difference?. *International Journal of Human Sciences, 5(2)*
- Karadağ, E., & Mutafçılar, I. (2009). İlk ve ortaöğretim okulu öğretmenlerinin özgecilik düzeyleri üzerine bir araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, (28), 75.*
- Karahan, T.F. & Sardoğan M.E., (2004). *Psikolojik danışma ve psikoterapide kuramlar.* (1. Basım) Samsun: Deniz Kültür Yayınları

- Karataş, H., & Öztürk, C. (2009). Sosyal bilişsel teori ile zorbalığa yaklaşım. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 2, 61-74.
- Kashima, E.S., & Hardie, E.A. (2000). The development and validation of the relational, individual and collective self- aspects (RIC) Scale. *Asian Journal Of Psychology*, 3 (1), 19-48
- Kashima, Y., Kashima, E., Farsides, T., Kim, U., Strack, F., Werth, L., and Yuki, M. (2004). Culture and context-sensitive self: a amount and meaning of context-sensitivity of phenomenal self differ across cultures. *Self and Identity*, 3(2), 125-141. doi: 10.1080/13576500342000095
- Kaya, M., & Aydın, C. (2011). Üniversite öğrencilerinin dini inanç ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (30), 15.
- Kelley, K., Lepi A., & Frinzi, C. (2011). Empathy and nursing education from mirror neurons to the experience of empathy: 21st century nursing education. *International Journal For Human Caring*, 15(4), 22-28.
- Kernis, M. H., & Goldman, B. M. (2006). A multicomponent conceptualization of authenticity: Theory and research. *Advances in experimental social psychology*, 38, 283-357.
- Kılıç, R., (1991). *Ahlakın dini temelinin önemi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Kırhan, A., (2007). *Üniversite öğrencilerinin tematik televizyon kanal tercihleri kullanımlar ve doyumlar kuramı – sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde Maltepe Üniversitesi'nde bir çalışma*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Klikauer, T. (2011). Ethics of the ILO: Kohlberg's universal moral development scale. *Ramon Llull Journal of Applied Ethics*, 1(2), 33

- Koç, M., Çolak, T. S., Kocaman, O., & Bayraktar, B. (2009). The level of moral interaction between university students and instructors according to Kohlberg's moral development theory. *International Journal of Human Sciences*, 6(2), 757-771.
- Köksal F., (1991). *Denetim Odağı ve Saldırgan Davranışlar Arasındaki İlişkiler*, Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Kumru A., Carlo G., Edwards C.P., (2004). Olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi* 19 (54), 109-125
- Lam, S. K., Kraus, F., & Ahearne, M. (2010). The diffusion of market orientation throughout the organization: A social learning theory perspective. *Journal of Marketing*, 74(5), 61-79. doi: 10.1509/jmkg.74.5.61
- Markus, H., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: implications for cognition, emotion and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253.
- Miller, P. A., & op de Haar, M. A. J. (1997). Emotional, cognitive, behavioral, and temperament characteristics of high-empathy children. *Motivation and Emotion*, 21(1), 109-125.
- Miller, P.A. (2008) *Gelişim psikolojisi kuramları* (1.Basım) Ankara: İmge Kitapevi (Eserin orjinali 2002 yılında yayınlandı).
- Moroney, S. (2006). Higher stages? Some cautions for christian integration with Kohlberg's theory. *Journal Of Psychology & Theology*, 34(4), 361-371.
- Morris, C. G. (2002). *Psikolojiyi anlamak: psikolojiye giriş*. (1. Basım), Ankara:Türk Psikologlar Derneği.
- Morsünbül, Ü. (2012). Autonomy and its effect on mental health. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler-Current Approaches in Psychiatry*, 4(2), 260-278.

- Onatır M. (2008).*Öğretmenlerde özgecilik İle diğer tercihleri arasındaki ilişki*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oral, G. (2002). İlköğretimde öğrencilerin sosyal katılımını özendirilmeye yönelik bir program. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 19(2), 30-44.
- Ouzouni, C., & Nakakis, K. (2012). An Exploratory study of student nurses empathy. *Health Science Journal*, 6(3), 534-552.
- Özcan, A., (2006). *Hemşire hasta ilişkisi ve iletişim*, (2. Basım) Ankara: Yaz Yayınları
- Özdemir, Y. (2010). Ergenlik döneminde benlik kurgusu gelişiminin ana-babanın çocuk yetiştirme biçimleri açısından incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(2), 23.
- Özdemir, Y., & İlhan, T., (2013). Benlik kurguları ve öznel iyi oluş: Otantik olmanın aracılık rolü. *International Journal of Social Science*, 6(2) 593-611
- Özeri, Z. N., (2004) .*Okul öncesi din ve ahlak eğitimi*, (1. Basım), İstanbul: DEM Yayınevi
- Öztürk, O. (2002) *Ruh sağlığı ve bozuklukları*, (9. Basım), Ankara: Nobel Yayınevi
- Peseschkian, N. (2008), *Doğu hikayeleriyle psikoterapi* (Çev. H.Fırsıloğlu) İstanbul : Beyaz Yayınları (Orijinal eser 1986 yılında basılmıştır)
- Pratt, M. W., Hunsberger, B., Pancer, S. M., & Alisat, S. (2003). A longitudinal analysis of personal values socialization: correlates of a moral self-ideal in late adolescence. *Social Development*, 12(4), 563-585.
- Rank, O. (2001) *Doğum travması*, (1.Basım) (Çev. C. Yücesoy) İstanbul: Metis Yayınları (Eserin orijinali 1923'te yayınlanmıştır)

- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being, in S. Fiske (ed.), *Annual Review of Psychology (Annual Reviews Inc., Palo Alto, CA)* Vol. 52, pp. 141–166.
- Sakallı., N. (2010) *Sosyal etkiler, kim kimi nasıl etkiler?*, (3.Basım), Ankara: İmge Yayınları.
- Sancaklı S., (2006). Hz. Peygamber'in erdemli insan yetiştirme bağlamında İsar (diğergamlık) kavramına verdiği önem. *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 7 (17), 29-56.
- Scharf, M., & Mayseless, O. (2010). Finding the authentic self in a communal culture: developmental goals in emerging adulthood. *New Directions For Child And Adolescent Development*, 2010(130), 83-95. doi :10.1002/cd.283
- Schott, G.R. and Bellin, W. (2001). The relational self-concept scale: a context-specific self- report measure for adolescents. *Adolescence*, 36 (141), 86-103
- Seligman, M.E. & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55, 5–14.
- Seymen, O., & Bolat, T. (2007). Kohlberg'in bilişsel ahlaki gelişim modelinden yararlanan etiksel karar verme modellerinin karşılaştırmalı analizi. (Turkish). *Akdeniz University Faculty of Economics & Administrative Sciences Faculty Journal / Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(13),24-61.
- Singles T.M.&Sharky W. (1994). Culture,selfconstrual, and embarrasirity. *Journal of Cros-cultural Psychology Bulletin* ,20, 580-591

Smith, T.W. (2004). Empathy, altruism and religion. *Conference Papers-- American Sociological Association*, 1-51. doi:asa_proceeding_34066.PDF

Splitter, L. (2009). Authenticity and constructivism in education. *Studies in Philosophy & Education*, 28(2), 135-151. doi:10.1007/s11217-008-9105-3

SPSS 15 istatistik programı

Starr, S. (2008). Authenticity: A concept analysis. *Nursing Forum*, 43(2), 55-62. doi: 10.1111/j.1744-6198.2008.00096.x

Stephan, W.G., & Finlay, K. (1999). The role of empathy in improving intergroup relations. *Journal of Social Issues*, 55(4), 729-743.

Sözer Çapan A. (2005). *3-11 Yaş çocuklarının ahlak gelişimlerinin Piaget'in ahlaki gelişim kuramına göre incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Şengün M., Kaya M. (2007). Ahlaki olgunluk ölçeği: geçerlik ve güvenirlik Çalışması. *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24-(25), 51-64.

Şimsek, O. (2006). Öznel iyi oluş hali kavramsal yapısının doğrulayıcı faktör analiziyle test edilmesi. (Turkish). *Journal of Educational Sciences & Practices*, 5(9), 55-72.

Theran, S. (2011). Authenticity in relationships and depressive symptoms: A gender analysis. *Personality & Individual Differences*, 51(4), 423-428. doi:10.1016/j.paid.2011.04.001

Uleman, J.S., Rhee, E., Bardoliwalla, N., Semin, G. & Toyoma, M. (2000). The relational self: Closeness to ingroups depends on who they are, culture, and the type of closeness. *Asian Journal of Social Psychology*, 3(1), 1-17.

Underwood, B., & Moore, B. (1982). Perspective-taking and altruism. *Psychological Bulletin*, 91(1), 143

Voronov, M. & Singer, J.A. (2002). The myth of individualism-collectivism: A critical review. *The Journal of Social Psychology*, 142(4), 461-480

- Walter, G.S. & Finley, K. (1999) The Role of empathy in improving intergroup relations, *Journal of Social Issues*, 55(4) 729-748.
- Watts., A. (2001). *Suyun yolu Tao*, (1.Basım), İstanbul, Dharma Yayınları
- Wasti, A., & Erdil, S. (2007). Bireycilik ve toplulukçuluk değerlerinin ölçülmesi: Benlik kurgusu ve indcol ölçeklerinin Türkçe geçerlemesi. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7(1-2), 39.
- Wood, A. M., Linley, P., Maltby, J., Baliouis, M., & Joseph, S. (2008). The authentic personality: A theoretical and empirical conceptualization and the development of the authenticity scale. *Journal of Counseling Psychology*, 55(3), 385-399.
- Yıldız, S., Boz, İ., & Yıldırım, B.(2012). Kişilik Tipi İle Olumlu Sosyal Davranış Arasındaki İlişki: Marmara Üniversitesi Öğrencileri & ... (Turkish). *Atatürk University Journal of Economics & Administrative Sciences*, 26(1),215-233.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne baba tutumu ile çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zentall, T.R. (2011). Social learning mechanisms: Implications for a cognitive theory of imitation. *Interaction Studies*, 12(2),233-261.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.519c7c3c36ed77.96169119
- <http://tdkterim.gov.tr/bts/>
- <http://www.christiananswers.net/turkish/bible-tr/tr-mat5.html>
- <http://www.christiananswers.net/turkish/bible-tr/tr-luke6.html#29>

EKLER

EK.1

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations				Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF	B
1 (Constant)	31,505	6,767		4,656	0						
Bireyci	0,076	0,136	0,049	0,557	0,578	0,241	0,041	0,035	0,498	2,007	
İliskisel	0,178	0,163	0,129	1,092	0,276	0,353	0,08	0,068	0,28	3,574	
Toplulukcu	0,256	0,14	0,196	1,825	0,07	0,369	0,132	0,114	0,341	2,929	
Otantikyasam	0,294	0,219	0,097	1,345	0,18	0,223	0,098	0,084	0,764	1,309	
Digeretki	0,114	0,132	0,063	0,865	0,388	0,107	0,063	0,054	0,747	1,338	
Kendineyabancilas	0,075	0,111	0,051	0,673	0,502	0,086	0,049	0,042	0,691	1,446	
YGönüllü	6,227	1,224	0,321	5,089	0	0,319	0,349	0,319	0,986	1,014	

Collinearity Diagnostics(a)

Model	Dimension	Eigenvalue	Condition Index	Variance Proportions								
				(Constant)	bireyci	iliskisel	Toplulukcu	otantikyasam	digeretki	Kendineyabancilas ma	gönüllü	
1	1	7,319	1,000	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,01
	2	,414	4,206	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,01	,01	,95
	3	,163	6,702	,00	,00	,00	,00	,01	,13	,31	,31	,01
	4	,072	10,112	,00	,00	,00	,00	,00	,81	,53	,53	,00
	5	,016	21,560	,09	,00	,06	,14	,26	,00	,02	,02	,02
	6	,008	29,994	,16	,33	,00	,11	,53	,01	,02	,02	,00
	7	,005	37,462	,70	,40	,02	,21	,20	,04	,10	,10	,00
	8	,003	46,555	,04	,26	,92	,55	,01	,00	,01	,01	,00

a Dependent Variable: ozgecilik

EK 2**Kişisel Bilgi Formu**

1. Cinsiyetiniz: ( ) Kız ( ) Erkek

2. Yaşınız :

3. Bir yardım kuruluşunda gönüllü olarak faaliyet gösterdiniz mi/gösteriyor musunuz ?

( )Evet ( )Hayır

4. Mesleğiniz :

5. Öğrenim Düzeyiniz?

1. ( ) Okur-yazar değil
2. ( ) Okur- yazar veya ilkokul mezunu
3. ( ) Ortaokul mezunu
4. ( ) Lise veya dengi okul mezunu
5. ( ) Yüksek okul veya Üniversite mezunu
6. ( ) Lisans üstü

6. Annenizin Öğrenim düzeyi nedir?

1. ( ) Okur-yazar değil
2. ( ) Okur- yazar veya ilkokul mezunu
3. ( ) Ortaokul mezunu
4. ( ) Lise veya dengi okul mezunu
5. ( ) Yüksek okul veya Üniversite mezunu
6. ( ) Lisans üstü

7. Babanızın öğrenim düzeyi nedir?

1. Okur-yazar değil
2. Okur- yazar veya ilkokul mezunu
3. Ortaokul mezunu
4. Lise veya dengi okul mezunu
5. Yüksek okul veya Üniversite mezunu
6. Lisans üstü

8. Yaşamınızın çoğunu nerede geçirdiniz?

1. Köyde
2. Kasaba veya ilçede
3. Küçük şehirde
4. Büyük şehirde
5. Yurt dışında

9. Yaşadığınız Şehir :

EK 3

Özgeçlilik Ölçeği

Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuduktan sonra kendinizi 1 ile 5 arasında derecelendirin. İfadelerin karşısındaki uygun rakamı daire içine alarak işaretleyiniz. (1- Çok az, 5- Çok Fazla)

	<i>Çok az</i>	<i>Orta Düzeyde</i>			<i>Çok Fazla</i>				
	1	2	3	4	5				
1	Akrabalarınız size ne ölçüde yardım ederler?				1	2	3	4	5
2	Küçüklüğünüzde kardeşlerinize karşı evde ne ölçüde sorumluluk yüklenmişsiniz?				1	2	3	4	5
3	Babanız başkalarına ne ölçüde yardım ederdi?				1	2	3	4	5
4	Anneniz başkalarına ne ölçüde yardım ederdi?				1	2	3	4	5
5	Aile bireyleri birbirlerine ne ölçüde yardım eder?				1	2	3	4	5
6	Öğrenciyken okulunuzun düzenlediği etkinliklere ne ölçüde yer aldınız?				1	2	3	4	5
7	Öğrenciyken okulunuzun düzenlediği etkinliklere ne sıklıkla yer aldınız?				1	2	3	4	5
8	Çevrenizdeki kulüp, cami, hayır kurumu gibi kuruluşların yönetiminde ne ölçüde etkinlik gösterirsiniz?				1	2	3	4	5
9	Çevrenizdeki etkinliklere katılma sıklığınız.				1	2	3	4	5
10	Bir grubun görevlisi olarak ne ölçüde hizmet verirsiniz?				1	2	3	4	5
11	Hayır kurumlarına ne kadar bağışta bulunursunuz?				1	2	3	4	5
12	Tatil günlerinde başkalarına ne ölçüde yardım edersiniz?				1	2	3	4	5
13	Hasta ve düşkünleri ziyaret için ne kadar zaman ayırırsınız?				1	2	3	4	5
14	Başkalarıyla şeker, sigara, kurabiyenizi vb. ne ölçüde paylaşırsınız?				1	2	3	4	5
15	Mesela sizden "bir ekmek parası" isteyeneye ne kadar yardım edersiniz?				1	2	3	4	5
16	Pek çok insanın kendi başının çaresine bakabileceğine ne ölçüde inanırsınız?				1	2	3	4	5
17	Çoğu insanın esas olarak sorumluluk yüklenme derecesi nedir?				1	2	3	4	5
18	Zor durumda kalmış olanlara insanlar ne ölçüde yardımcı olmaya hazırlar?				1	2	3	4	5
19	Kendiniz için ne ölçüde sorumluluk taşıyabilirsiniz?				1	2	3	4	5
20	Bir insan aile içi ya da dışı kimselere ne ölçüde yardımcı olmalı ve onlara karşı sorumluluk yüklenmelidir?				1	2	3	4	5

EK 4

Otantiklik Ölçeği

Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuduktan sonra kendinizi 1 ile 7 arasında derecelendirin. 1- beni hiç tanımlamıyor, 7- beni tamamen tanımlıyor. İfadelerin karşısındaki uygun rakamı daire içine alarak işaretleyiniz.

Hiç *Orta Düzeyde* *Tamamen*

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

1	Kişinin kendisi olmasının popüler olmasından daha iyi olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5	6	7
2	Gerçekten içimde ne hissettiğimi bilmiyorum	1	2	3	4	5	6	7
3	Başkalarının görüşlerinden çok fazla etkilenirim	1	2	3	4	5	6	7
4	Genellikle başkalarının bana yapmamı söyledikleri şeyleri yaparım	1	2	3	4	5	6	7
5	Her zaman başkalarının benden beklentilerini yerine getirmem gerektiğini hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
6	Diğer insanlar (başkaları) beni çok etkiler	1	2	3	4	5	6	7
7	Kendimi çok iyi tanıımıyormuşum gibi hissediyorum	1	2	3	4	5	6	7
8	Her zaman inandığım şeylere sadık kalırım	1	2	3	4	5	6	7
9	Birçok ortamda olduğum gibi davranırım	1	2	3	4	5	6	7
10	Kendimi gerçek benden uzak hissediyorum	1	2	3	4	5	6	7
11	Değerlerime ve inançlarıma uygun olarak yaşarım	1	2	3	4	5	6	7
12	Kendime yabancılaştığımı hissediyorum	1	2	3	4	5	6	7
13	Kendimi yeteri kadar tanımadığımı hissine kapılıyorum	1	2	3	4	5	6	7

EK 5**İlişkisel Bireyci Toplulukçu Benlik Ölçeği**

Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuduktan sonra kendinizi 1 ile 7 arasında derecelendirin. 1- beni hiç tanımlamıyor, 7- beni tamamen tanımlıyor. İfadelerin karşısındaki uygun rakamı daire içine alarak işaretleyiniz.

1	Hayattaki en önemli şeyin kişisel dürüstlüğe sahip olmak/kendime karşı dürüst olmak olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5	6	7
2	Hayattaki en önemli şeyin benim için önemli olan kişilerle iyi kişisel ilişkilere sahip olmak olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
3	Hayattaki en önemli şeyin grubumun (okulum, dini örgütüm, kulübüm, komşularım ve topluluğum gibi) refahını artıracak nedenler için çalışmak olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5	6	7
4	Çocuklarıma kendilerini tanımlarını ve biricik bir birey olarak kendi potansiyellerini geliştirmelerini öğrettirdim.	1	2	3	4	5	6	7
5	Çocuklarıma arkadaşlarına karşı ilgili ve onların gereksinimlerine karşı duyarlı olmalarını öğrettirdim	1	2	3	4	5	6	7
6	Çocuklarıma ait oldukları gruba sadık olmalarını öğrettirdim.	1	2	3	4	5	6	7
7	Kendimi kendine yeten biri, bir birey olarak görürüm.	1	2	3	4	5	6	7
8	Kendimi iyi bir partner (sevgili, nişanlı, eş) ve arkadaş olarak görürüm.	1	2	3	4	5	6	7
9	Kendimi grubumun iyi bir üyesi olarak görürüm	1	2	3	4	5	6	7
10	Onurun kendime karşı dürüst olmakla elde edilebileceğini düşünüyorum	1	2	3	4	5	6	7
11	Onurun kişisel ilişkilerimin olduğu insanlara karşı dürüst olmakla elde edilebileceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
12	Onurun akrabalar, çalışma grubu, dini ya da sosyal gruplar gibi içinde yer aldığım gruplara karşı dürüst olmakla elde edilebileceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
13	Bir kişiyi eğer görev için belirtilen kişisel sorumlulukları alırsa, kurum için iyi bir çalışan olarak kabul ederim	1	2	3	4	5	6	7
14	Bir kişiyi eğer diğer meslektaşlarıyla iyi geçinir ve işbirliği içinde çalışırsa, kurum için iyi bir çalışan olarak kabul ederim	1	2	3	4	5	6	7
15	Bir kişiyi eğer örgütünün ya da çalışma grubunun gelişimi için çalışırsa, kurum için iyi bir çalışan olarak kabul ederim.	1	2	3	4	5	6	7
16	Benim için en tatmin edici etkinlik kendim için bir şeyler yapmaktır.	1	2	3	4	5	6	7
17	Benim için en tatmin edici etkinlik benim için önemli olan kişiler için bir şeyler yapmaktır.	1	2	3	4	5	6	7
18	Benim için en tatmin edici etkinlik grubum için bir şeyler yapmaktır	1	2	3	4	5	6	7
19	Önemli bir kişisel karar almam gerektiğinde, kendime gerçekten en çok yapmak istediğim şeyi sorarım.	1	2	3	4	5	6	7
20	Önemli bir kişisel karar almam gerektiğinde, partnerim ya da en iyi arkadaşım ile konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7
21	Önemli bir kişisel karar almam gerektiğinde, ailem ya da akrabalarım ile konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7

22	Bir konsere gittiğim zaman, müzikten keyif almanın çok kişisel bir deneyim olduğunu hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
23	Bir konsere gittiğim zaman, eğer ahbaplarım (partnerim, arkadaşım, konuklarım) da ondan keyif alıyorsa, keyif aldığımı hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
24	Bir konsere gittiğim zaman, grubun parçası olmaktan dolayı kendimi iyi hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
25	Kendimle ilgili en çok önemseydiğim şey, kendimle olan ilişkimdir.	1	2	3	4	5	6	7
26	Kendimle ilgili en çok önemseydiğim şey, özel bir kişiyle olan ilişkimdir	1	2	3	4	5	6	7
27	Kendimle ilgili en çok önemseydiğim şey, grubumla olan ilişkimdir.	1	2	3	4	5	6	7

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı : Mustafa Kemal YÖNTEM

Doğum Yeri, Yılı : Çorlu / 1983

Medeni Durumu : Evli

İş Adresi : Zile Fen Lisesi Zile/TOKAT

İletişim Adresi : muskemtem@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2010-2013 : Yüksek Lisans, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı

2002-2006 : Lisans, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri
Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı

İŞ DURUMU

2006-2007: Turhal Babacanlar Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Turhal/Tokat

2007-2008:Gaziosmanpaşa Rehberlik ve Araştırma Merkezi Gaziosmanpaşa/ İstanbul

2008-2009:Gölcük Deniz Kuvvetleri Ana Üst Komutanlığı Gölcük/Kocaeli

2009-2010:Şehit Çavuş Selçuk Gürdal Y.İ.B.O. Arnavutköy/İstanbul

2010-2011:Gaziosmanpaşa Rehberlik ve Araştırma Merkezi Gaziosmanpaşa/ İstanbul

2011-2012:Turhal Mimar Sinan İlköğretim Okulu Turhal/Tokat

2012-... Zile Fen Lisesi Zile/Tokat